

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

بررسی لایحه بودجه ۱۴۰۲

دی ۱۴۰۱

رشد ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی (درصد)

۱۴۰۱ (پیش‌بینی)

۱۴۰۰

۳,۱

۴,۴

رشد اقتصادی

۲,۸

۳,۹

رشد اقتصادی بدون نفت

۰,۵

- ۲,۶

رشد بخش کشاورزی

۶

۳,۳

رشد بخش صنعت

۲,۶

۶,۵

رشد بخش خدمات

نرخ تورم

۱۴۰۲ (پیش‌بینی)

۱۴۰۱ (پیش‌بینی)

۴۲,۶

۵۱,۲

بانک جهانی

۴۰

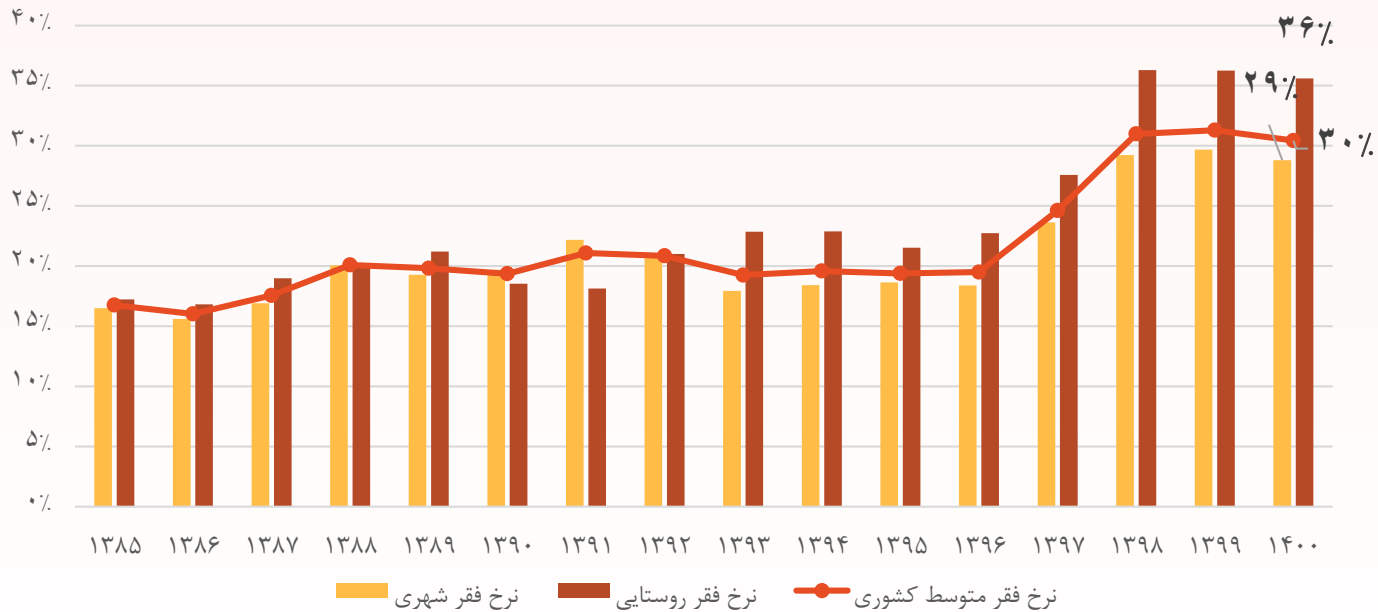
۴۰

سندوق بین‌المللی پول

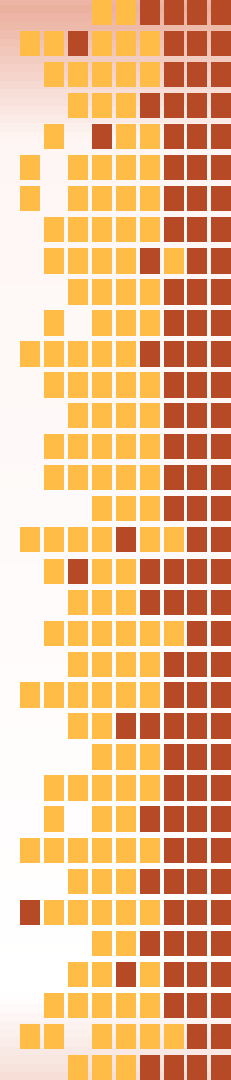
□ با توجه به کاهش اثر شوک قیمتی ناشی از حذف ارز ترجیحی، در سال ۱۴۰۲ پیش‌بینی می‌شود با فرض تداوم وضعیت موجود، نرخ تورم نسبت به سال ۱۴۰۱ کمتر ولی همچنان بالای ۴۰ درصد خواهد بود.

نرخ فقر

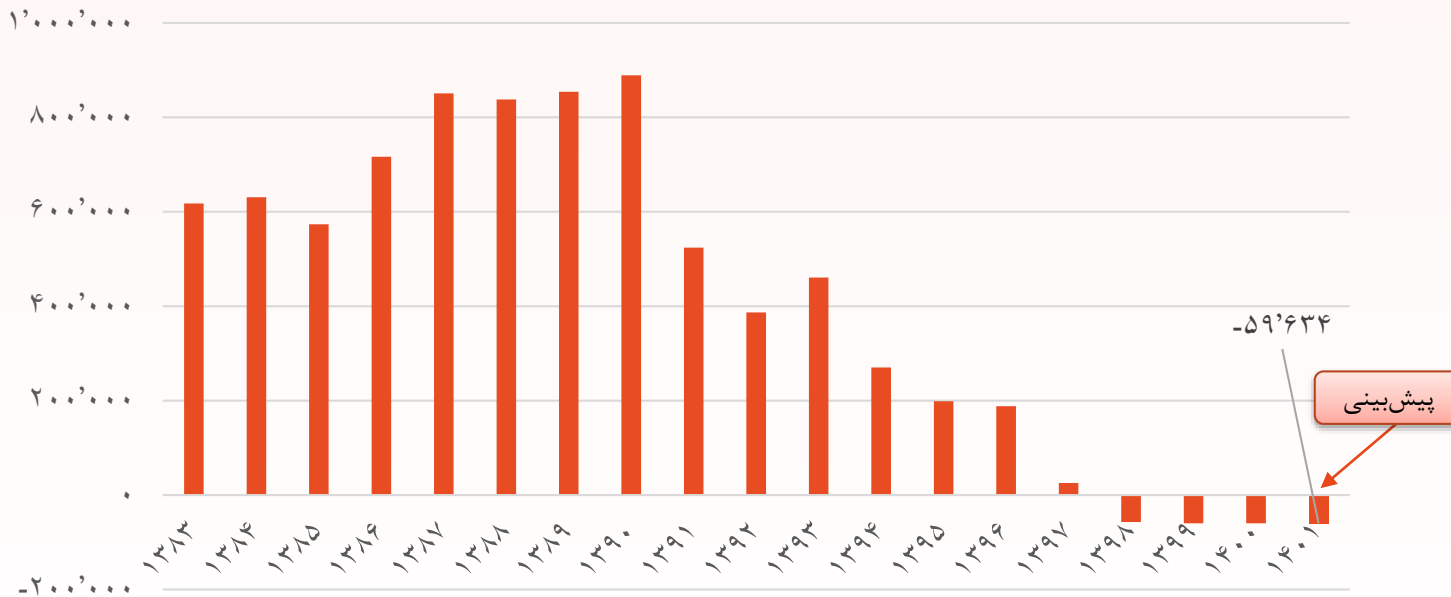

در صورت تداوم وضعیت موجود (نرخ رشد اقتصادی پایین و نرخ تورم بالا) کاهش نرخ فقر دور از انتظار خواهد بود.

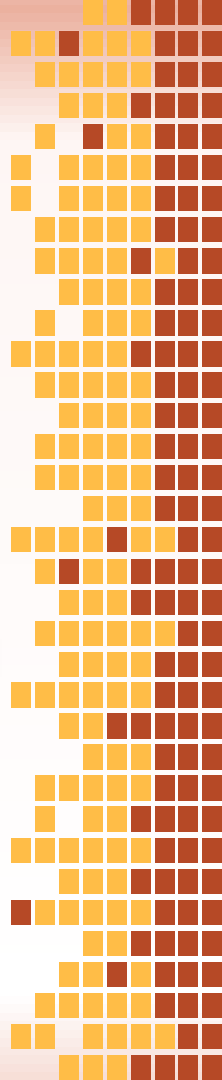

تشکیل سرمایه ثابت خالص ۱۴۰۱-۱۳۸۳ (قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

پیش‌بینی

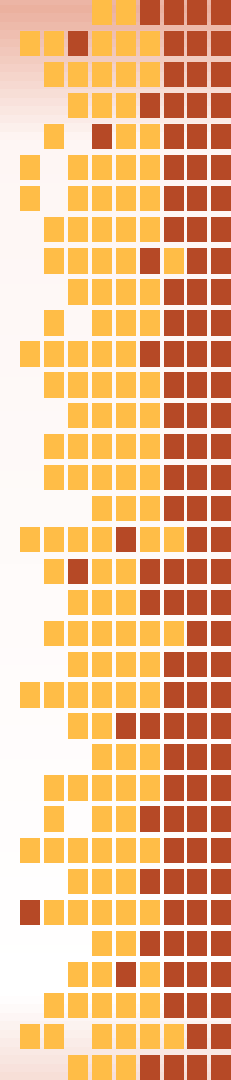
مأخذ: بانک مرکزی - آمار سال ۱۴۰۱ برآورد مرکز پژوهش‌های مجلس است.

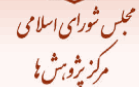
رشد شاخص تولید و فروش فعالیت‌های صنعتی و معدنی بورسی

شاخص فروش			شاخص تولید			رشد شاخص تولید و فروش
رشد نه ماهه نسبت به نه ماهه مشابه سال قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل	رشد نسبت به ماه قبل	رشد نه ماهه نسبت به نه ماهه مشابه سال قبل	رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل	رشد نسبت به ماه قبل	
۱۰/۰	۱۵/۷	۳/۶	۶/۴	۱۲/۹	۲/۷	صنعت
-۰/۹	۰/۸	۹/۷	-۶/۴	۲/۴	۴/۴	شیمیایی بجز دارو
۴/۵	-۱/۰	۰/۸	۷/۸	۳/۳	-۱/۰	فلزات پایه
۵۶/۲	۸۶/۷	۱۰/۳	۳۴/۴	۴۸/۴	۶/۳	خودرو و قطعات
۱۲/۵	۲۷/۱	۵/۳	۱/۸	-۰/۹	-۰/۴	معدن

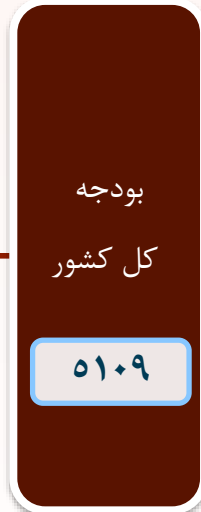
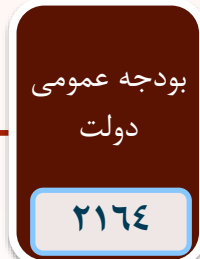
رشته فعالیت‌های
منتخب صنعت

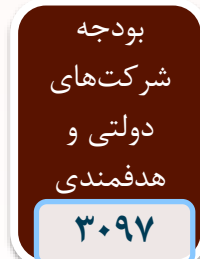
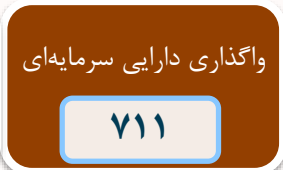
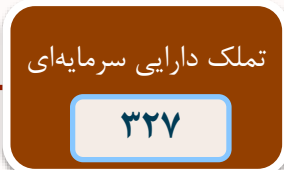
نمای کلی لایحه بودجه ۱۴۰۲

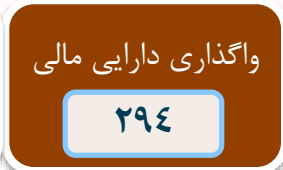
شکاف درآمد - هزینه

خالص فروش دارایی‌ها و سرمایه‌ها

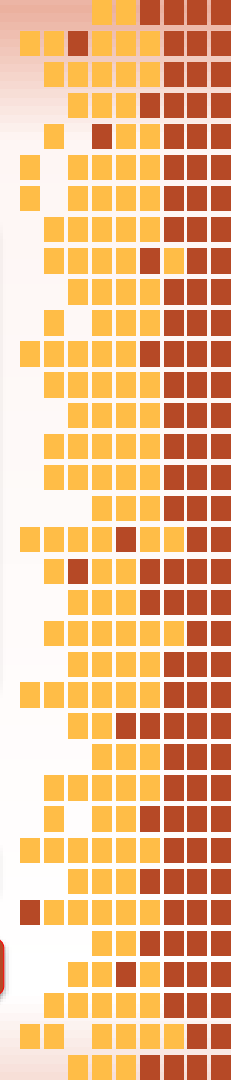

خالص استقراض (ایجاد بدهی)

ارقام به هزار میلیارد تومان

پس از جمع بودجه عمومی و شرکت‌های دولتی برخی ارقام که دو بار منظور شده کسر گردیده‌است.

تصویر منابع عمومی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

منابع	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	پیش‌بینی عملکرد ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲	رشد نسبت به قانون (%)	رشد نسبت به پیش‌بینی عملکرد (%)
درآمدها	۶۹۸	۶۲۵	۹۷۸	۴۰	۵۶
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۵۱۹	۳۶۰	۷۱۱	۳۷	۹۷
واگذاری دارایی‌های مالی	۱۷۷	۱۴۲ + ۱۵۳	۲۹۴	۶۶	۰
جمع منابع عمومی دولت	۱۳۹۴	۱۲۸۰	۱۹۸۴	۴۲	۵۵

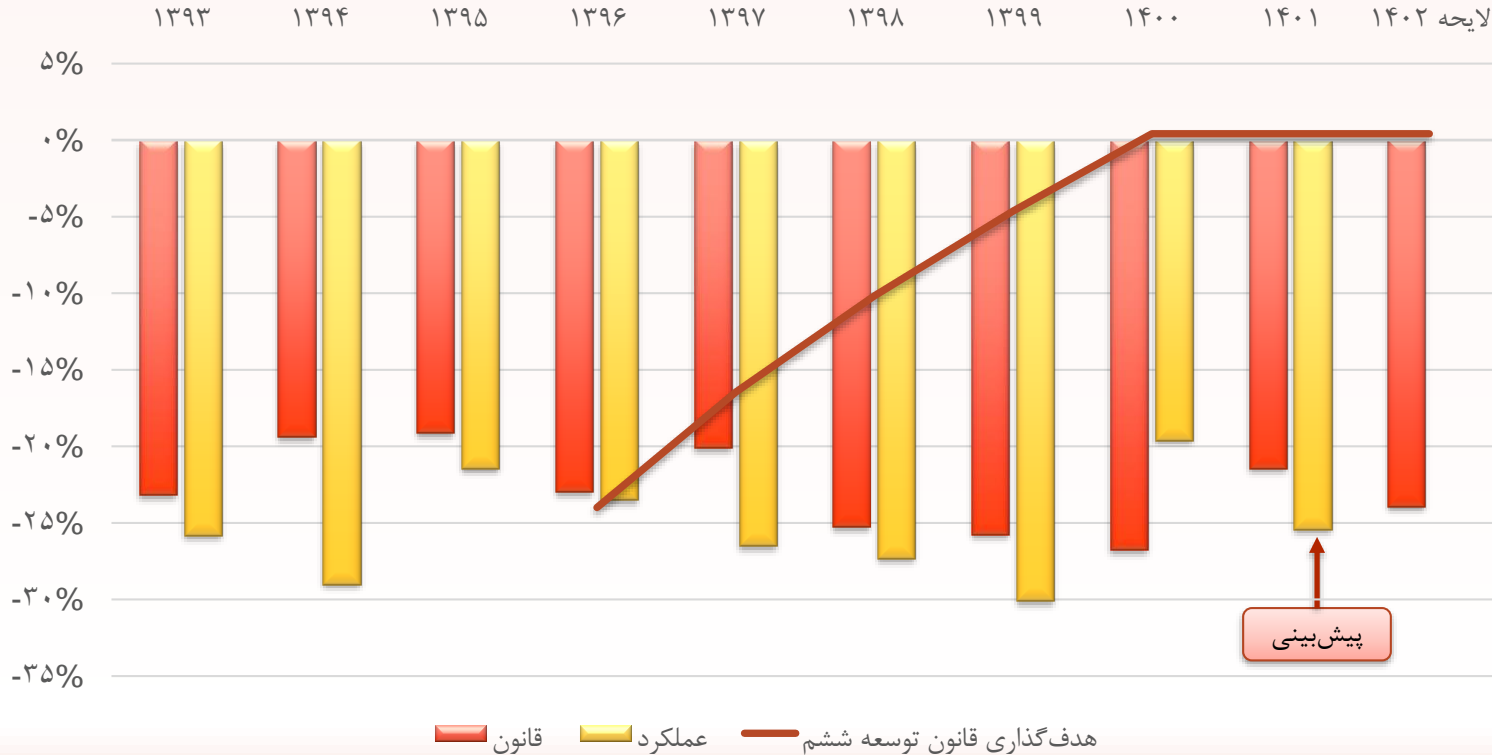
۱۵۳ هزار میلیارد تومان استقراض از صندوق توسعه ملی و واگذاری اوراق خارج از سقف بودجه

تصویر مصارف عمومی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

مصارف	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	پیش‌بینی عملکرد ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲	رشد نسبت به قانون (%)	رشد نسبت به پیش‌بینی عملکرد (%)
هزینه‌ها	۹۹۹	۹۸۰	۱۴۵۴	۴۵	۴۸
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۶۰	۴۰ + ۱۲۵	۳۲۸	۲۶	۹۹
تملك دارایی‌های مالی	۱۳۵	۱۰۷ + ۲۸	۲۰۱	۴۸	۴۹
جمع مصارف عمومی دولت	۱۳۹۴	۱۲۸۰	۱۹۸۴	۴۲	۵۵

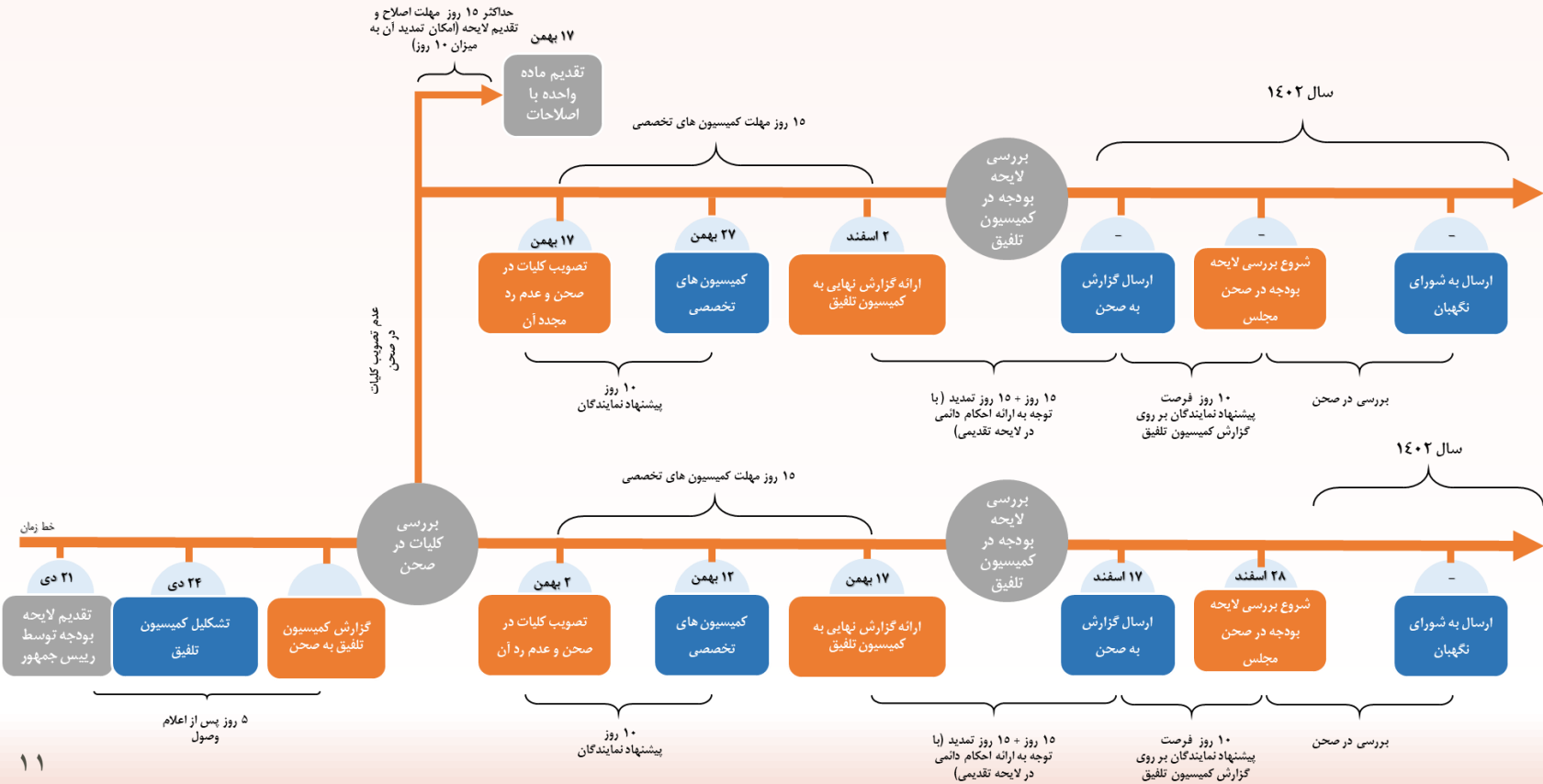
۱۲۵ هزار میلیارد تومان تملك دارایی‌های سرمایه‌ای از محل استقراض از صندوق توسعه ملی و واگذاری اوراق نانشی از اصلاحیه‌های بودجه

نسبت کسری تراز عملیاتی به مصارف عمومی

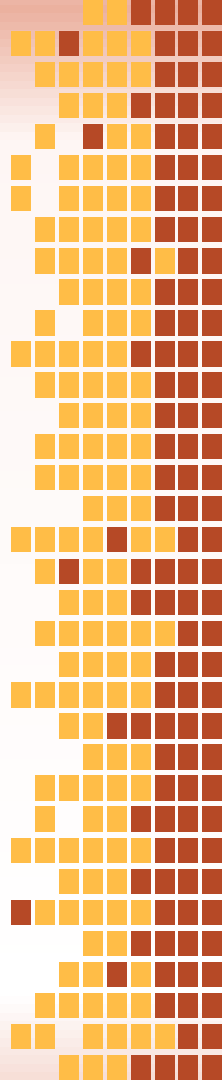
محدودیت زمانی و نیاز به اصلاح مواعد زمانی بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

نقاط قوت لایحه بودجه ۱۴۰۲

- ❑ حرکت به سمت برنامه محوری با ارایه جدول اطلاعات تکمیلی و برنامه دستگاه‌ها
- ❑ توسعه ارائه خدمت بر اساس بیمه پایه سلامت و گسترش پوشش بیمه با شناسایی و تحت پوشش بیمه قراردادن افراد فاقد بیمه پایه از سه دهک پایین درآمدی بصورت فعالانه و رایگان
- ❑ تقویت سازو کار نظارتی تبصره ۱۸ از طریق راه اندازی نظام جامع اطلاعات بازار کار و سامانه‌های مربوطه
- ❑ رشد سهم مجموع اعتبارات حمایتی (نهادهای حمایتی و یارانه‌های نقدی) از کل بودجه عمومی کشور (در چند سال گذشته این روند کاهشی بوده است).

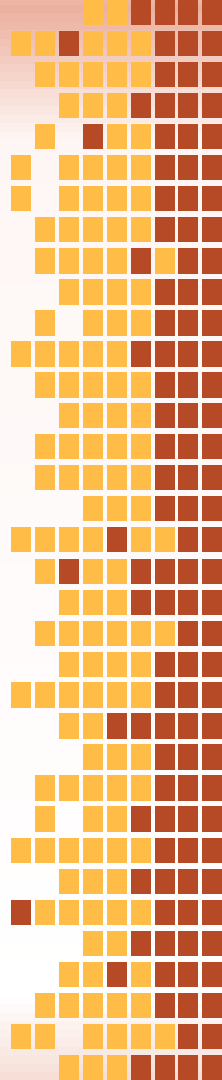

نقاط قوت لایحه بودجه ۱۴۰۲

- توجه به موضوع واگذاری اموال مازاد و ظرفیت مشارکت بانکهای دولتی در سرمایه گذاری های راهبردی (توسعه سرمایه گذاری راهبردی در کشور)
- توجه به ظرفیت انتشار اوراق درون سازی برای مدیریت نقدینگی خزانه و پیشبرد طرح های عمرانی در ماه های ابتدایی سال (تامین مالی طرح های عمرانی در ماه های ابتدایی سال)
- کاهش ۷ واحد درصدی نرخ مالیات عملکرد بخش تولید

نقاط قوت لایحه بودجه ۱۴۰۲

- ❑ اعمال سقف بر تسهیلات تکلیفی موضوع تبصره ۱۶ با هدف کنترل نقدینگی
- ❑ اهتمام بر اجرای حساب واحد خزانه، شناسه یکتای پرداخت
- ❑ برنامه ریزی برای اجرای مشارکت عمومی- خصوصی با رعایت قانون مناقصات عمومی
- ❑ ایجاد شفافیت مالی در سازوکار پیشبرد طرح های مرتبط با واگذاری قیر (بند ک تبصره یک)

نقاط ضعف لایحه بودجه ۱۴۰۲ (اصول بودجه ریزی)

بیش برآوردی قابل توجه برخی اقلام منابع عمومی نظیر صادرات نفت، واگذاری شرکت های دولتی و مولدسازی دارایی های دولت و کم برآوردی برخی از اقلام مصارف نظیر خرید تضمینی گندم و تکالیف به سازمان تامین اجتماعی

درج ارقام قابل توجه خارج از سقف بودجه عمومی (نظیر منابع و مصارف سازمان هدفمند سازی به رقم ۶۵۰ هزار میلیارد تومان) و **عدم ارائه جدول منابع و مصارف هدفمندی یارانه ها** و **اخذ مجوزهای بدون سقف برای واگذاری نفت خام** برای پرداخت تعهدات و عناوین غیر دقیقی مانند طرح های پیشران (جزء ۳ بند ی تبصره یک)

تقاضای دائمی شدن برخی از احکام (در بند او تبصره ۲۰ ذکر شده است که احکام دارای ماهیت دائم تحت عنوان قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۳) دائمی شوند) در قالب لایحه بودجه با ماهیت یک ساله و ابهام حقوقی در رابطه با شیوه تصویب این احکام

نقاط ضعف لایحه بودجه ۱۴۰۲ (عدم انطباق با اصلاح نظام بانکی)

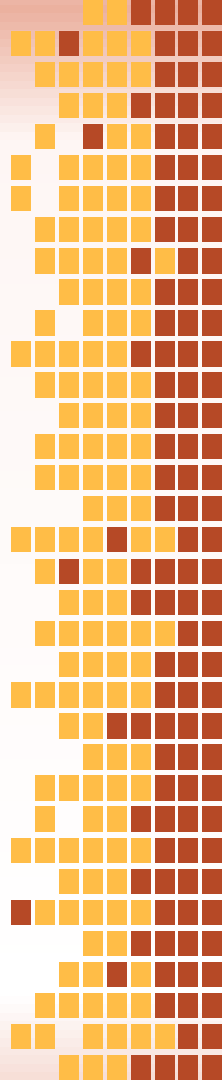
عدم پیشبرد برنامه مشخص در مسیر حل ناترازی نظام بانکی به عنوان پیش شرطهای نیل به ثبات اقتصاد کلان و رونق تولید هیچ مبلغی برای حل این موضوع در نظر گرفته نشده است:

- منابعی برای افزایش سرمایه بانکهای دولتی که وضع بسیار وخیمی دارند نظیر ملی و سپه نیز در نظر گرفته نشده است.
- منابعی برای تسویه بدهی دولت به نظام بانکی (تا پایان مهر ۱۴۰۱ معادل ۵۷۰ بوده) در نظر گرفته نشده است
- عدم در نظر گرفتن منابع مورد نیاز برای خرید تضمینی گندم و یارانه نان و عدم ایفای تعهدات سالانه دولت نسبت به سازمان تامین اجتماعی به افزایش بدهی های بخش عمومی به بانکها و استقراض غیر مستقیم دولت از بانک مرکزی منجر می شود.

حذف الزام به افشای اطلاعات مربوط به تسهیلات و تعهدات کلان و اشخاص مرتبط بانکها (بند د تبصره ۱۶)

نقاط ضعف لایحه بودجه ۱۴۰۲

- ❑ حذف مالیات بر سود سپرده اشخاص حقوقی که در لایحه بودجه ۱۴۰۱ مطرح و به تصویب مجلس رسید **با ظرفیت ایجاد درآمد پایدار حدود ۸۰ هزار میلیارد تومان و کمک به کاهش تقاضای تسهیلات سرمایه در گردش** (امکان اختصاص منابع حاصل به بازپرداخت بدهی های دولت به نظام بانکی)
- ❑ امهال بدهی های شرکت های تابعه وزارت نفت به بانک مرکزی و بانک های تجاری
- ❑ فقدان احکام تنظیمی در خصوص فروش اوراق دولتی : نظیر ممنوعیت خرید بانک مرکزی در بازار اولیه
- ❑ تداوم سیاست تکلیف به بانک مرکزی در خصوص خرید ارزهای دولت، حذف بند اعطای اختیار به دولت برای واگذاری عاملیت فروش ارز به بانکهای دولتی و عدم قاعده گذاری در خصوص نرخ ارز فروش منابع ارزی دستگاه های اجرایی از جمله بانک مرکزی
- ❑ حذف سامانه رصد و پایش محرومیت در کشور **(سامانه بهره مندی ایرانیان موضوع تبصره ۱۷ قانون بودجه ۱۴۰۱)** و سایر احکام به روز رسانی شاخص های محرومیت

ملاحظات لایحه بودجه ۱۴۰۲ (برنامه ریزی و سرمایه گذاری)

- ❑ فقدان استراتژی مشخص و استفاده از منابع بودجه سال ۱۴۰۲ برای حرکت در راستای مساله مهم ناترازی انرژی و عدم پیش بینی منابع کافی برای تعهدات دولت نسبت به سرمایه گذاران در حوزه بهینه سازی انرژی
- ❑ غیر شفاف بودن استراتژی، عدم برنامه یکپارچه و نبود فرایند ارزیابی نتایج برنامه های حوزه آب علی رغم اختصاص ۳۰ هزار میلیارد تومان منابع برای حل مساله کم آبی (ذکر عناوین کلی احداث و تکمیل طرح های نیمه تمام مهار و تامین آب کشور)
- ❑ فقدان اولویت گذاری و راهبرد مشخص در موضوع سرمایه گذاری، اشتغال و تولید در تبصره (۱۸) ، تغییر چندباره متولی اجرا و واگذاری استراتژی اقدام به برنامه پیشنهادی دستگاه ها و شورای عالی برنامه ریزی استان (عمده منابع این بخش ۳۱ هزار میلیارد تومان از محل منابع عمومی و ۱۰۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات قرض الحسنه بانک ها)

اهم تغییرات در ساختار جدول دستگاه‌های اجرایی

لایحه بودجه ۱۴۰۲

جدول ۷: خلاصه بودجه دستگاه‌های اصلی

۵۷ دستگاه اصلی، و

۶۱۳ ردیف

قانون بودجه ۱۴۰۱

جدول ۷: خلاصه بودجه دستگاه‌های اصلی

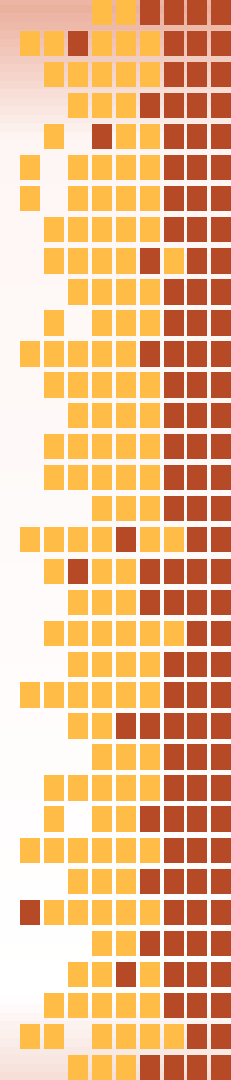
۶۵ دستگاه اصلی

جدول ۷-الف: خلاصه بودجه دستگاه‌های

مستقل ذیل دستگاه‌های اصلی

۵۹۷ ردیف

اهم تغییرات در ساختار جدول دستگاه‌های اجرایی

دستگاه‌های اصلی جدید در لایحه بودجه ۱۴۰۲:

این دستگاه‌ها از دستگاه‌های مستقل ذیل دستگاه‌های اجرایی اصلی در قانون ۱۴۰۱، به دستگاه اصلی در لایحه ۱۴۰۲ تبدیل شده‌اند.

دستگاه‌های اصلی منتقل شده ذیل دستگاه‌های اصلی دیگر در لایحه بودجه ۱۴۰۲:

ردیف مربوط به این دستگاه‌ها حذف نشده است، صرفاً دیگر به عنوان دستگاه اصلی قید نشده‌اند و ذیل دستگاه‌های اصلی دیگر با ردیف مستقل آمده‌اند.

۱. دیوان عدالت اداری

۲. سازمان بازرسی کل کشور

قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء (ص)
بنیاد شهید جعفرپور
قرارگاه امام حسن مجتبی (ع)

ستاد مشترک سپاه
پاسداران انقلاب اسلامی

بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس

ستاد فرماندهی کل نیروهای
مسلح جمهوری اسلامی ایران

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شورای سیاستگذاری
حوزه‌های علمیه خواهران

شورای عالی حوزه‌های علمیه

بنیاد دائره‌المعارف اسلامی
مرکز رسیدگی به امور مساجد
موسسه دائره‌المعارف فقه اسلامی
نماینده‌گی ولی فقیه در امور حج و زیارت

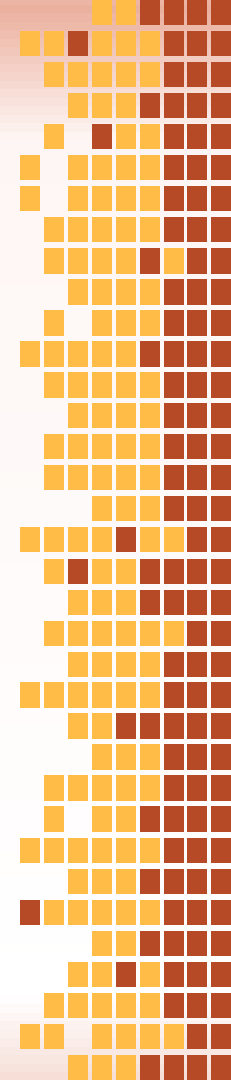
سازمان تبلیغات اسلامی

تعداد شرکت‌های دولتی زیانده

تعداد شرکت‌ها

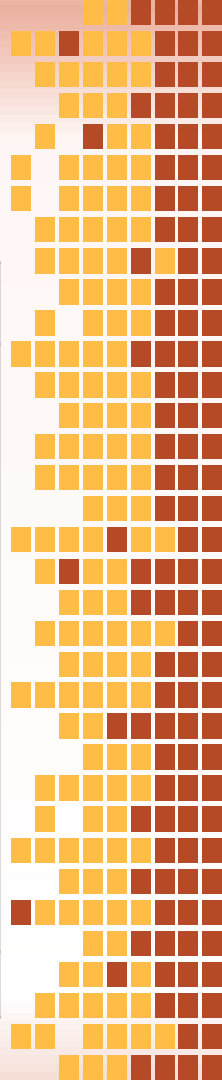
عملکرد			مصوب			عنوان
جمع	زیان‌ده	سودده و سربه‌سر	جمع	زیان‌ده	سودده و سربه‌سر	
۳۷۷	۱۹۴	۱۸۳	۳۷۷	۹	۳۶۸	قانون سال ۱۳۹۷
۳۸۲	۱۸۹	۱۹۳	۳۸۲	۶۷	۳۱۵	قانون سال ۱۳۹۸
۳۷۹	۱۴۸	۲۳۱	۳۷۹	۱۰۴	۲۷۵	قانون سال ۱۳۹۹
۳۴۵	۱۳۴	۲۱۱	۳۸۵	۵۹	۳۲۶	قانون سال ۱۴۰۰
۳۳۵	۱۵۶	۱۷۹	۳۷۶	۲۵	۳۵۱	قانون سال ۱۴۰۱ (عملکرد ۶ ماهه)
-	-	-	۳۴۳	۱۷	۳۲۶	لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۱۷

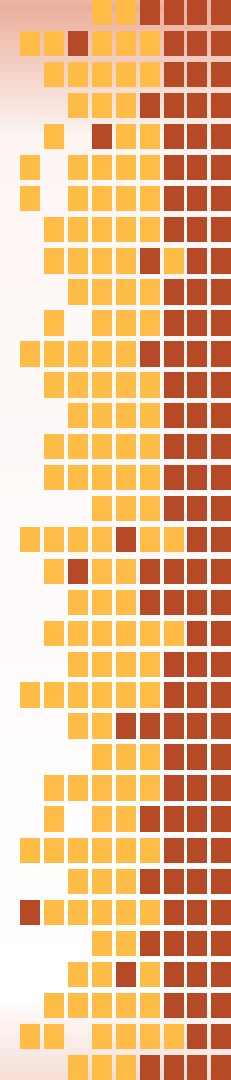
تصویر منابع و مصارف عمومی

مصارف	منابع
۱۴۵۴	۸۲۶
۱. اعتبارات هزینه‌ای	۱. درآمدهای مالیات و گمرک
۴۰۵	۶۰۴
جبران خدمات کارکنان دولت (فصل اول - پرداخت حکم کارکنان)	۲. منابع حاصل از نفت و گاز
۵۸۶	(با احتساب سهم ۴۰٪ برای صندوق)
حق بازنشستگی و رفاه اجتماعی (فصل ششم)	۳. منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیر منقول
۲۰۷	۱۰۸
صندوق بازنشستگی کشوری	۴. منابع حاصل از واگذاری شرکت های دولتی
۱۱۲	۱۰۶
سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح	۵. استقراض
۲۶۷	۱۸۵
حق بیمه شاغلین و سایر موارد	انتشار اوراق
۸۱	۱۸۵
استفاده از کالاها و خدمات (فصل دوم)	استقراض از صندوق توسعه ملی
۴۵	۰
یارانه‌ها و کمک بلاعوض (فصل چهارم و پنجم، به جز هدفمندی)	۶. سایر
۳۳۶	۱۵۵
سایر هزینه‌ها (فصل هفتم - عمدتاً هزینه‌های نیروهای مسلح)	
۳۲۸	
۲. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	
۲۰۲	
۳. اعتبارات تملک دارایی‌های مالی	
۱۷۳	
بازپرداخت اصل اوراق	
۱۹۸۴	۱۹۸۴
جمع مصارف	جمع منابع

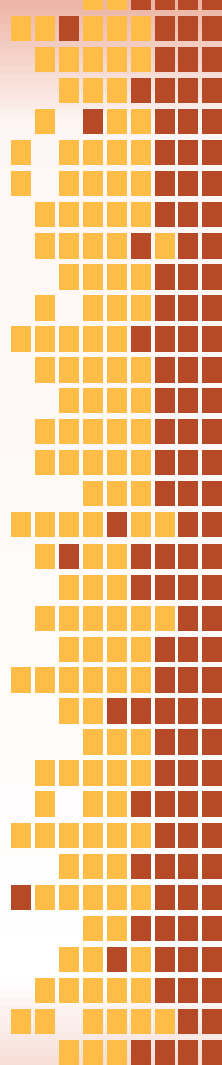
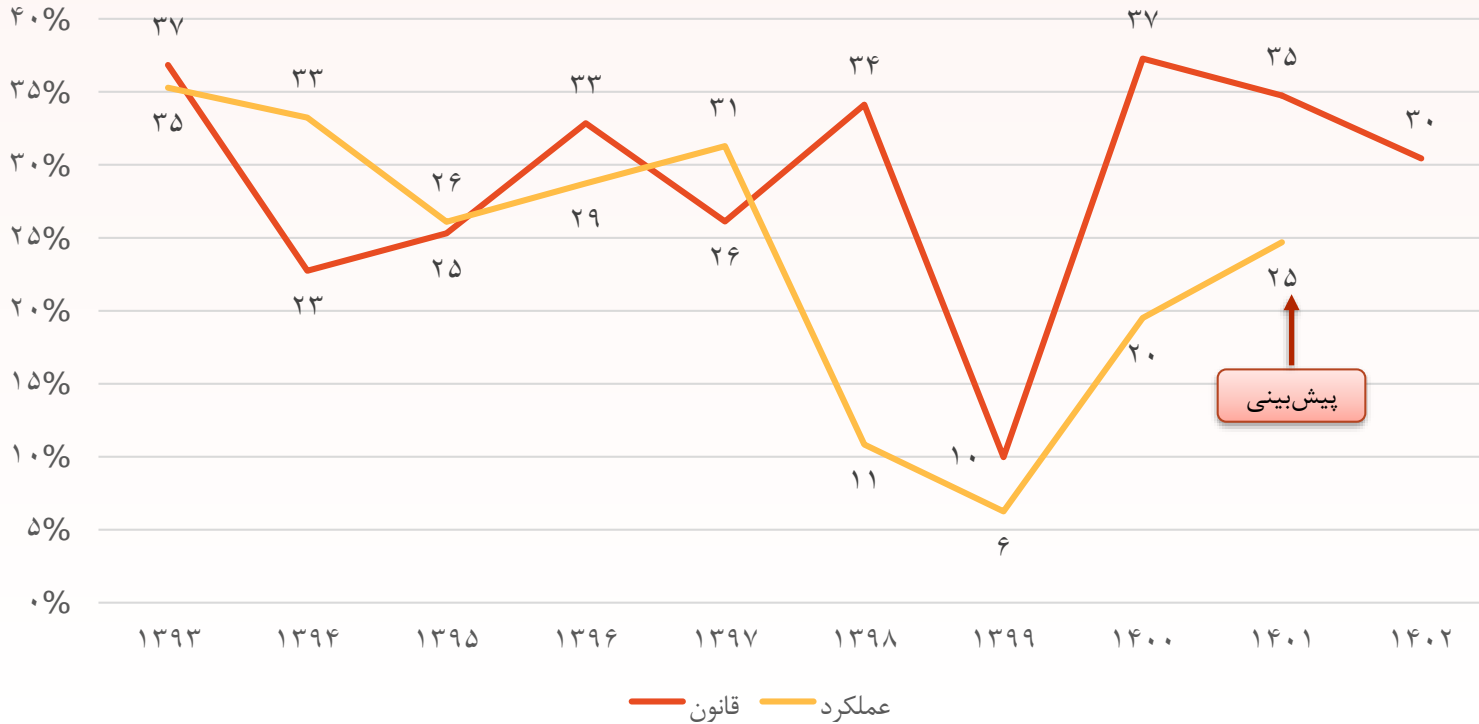
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای - سناریوهای فروش منابع نفت و گاز

سناریوهای نحوه برآورد منابع حاصل از صادرات نفت و گاز	دلار (هزار تومان)	قیمت نفت (دلار بر بشکه)	حجم (میلیون بشکه در روز)	خوراک پتروشیمی (بشکه در روز)	خالص صادرات گاز و میعانات گازی (میلیارد دلار)
سناریو ۱ (محتمل‌ترین)	۲۳	۸۰	۱,۴	۱۴۵۰۰۰	۴
سناریو ۲	۲۸,۵	۷۰	۱,۲	۱۴۵۰۰۰	۴

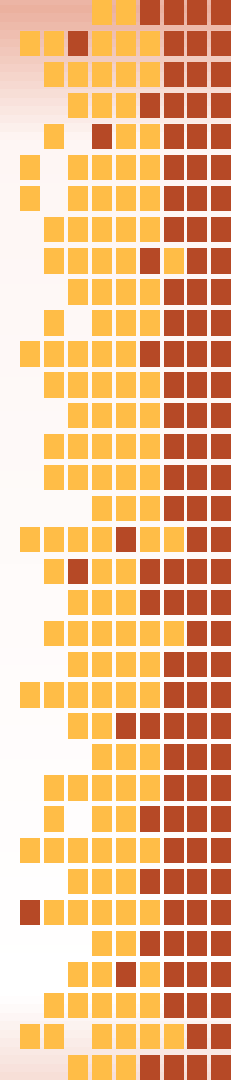
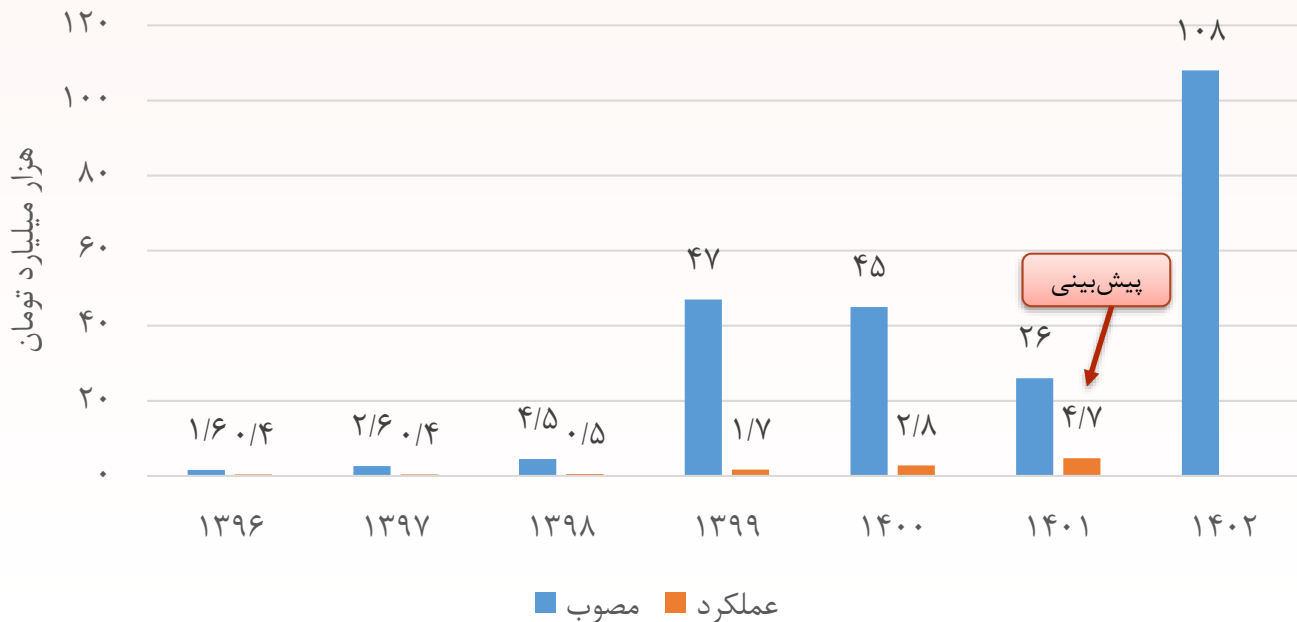

نسبت منابع نفتی به منابع عمومی دولت

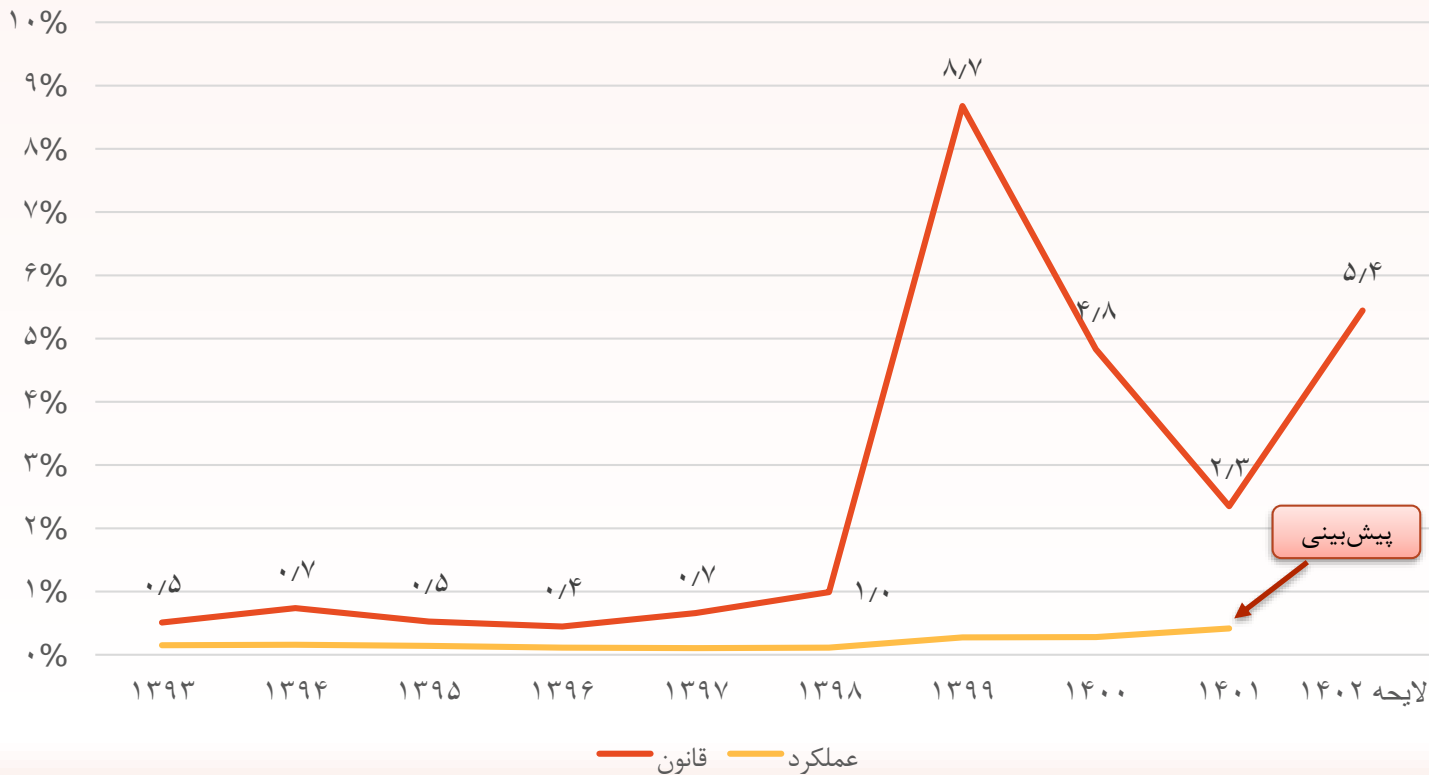

واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای - فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول

نسبت منابع حاصل از فروش اموال به منابع عمومی دولت

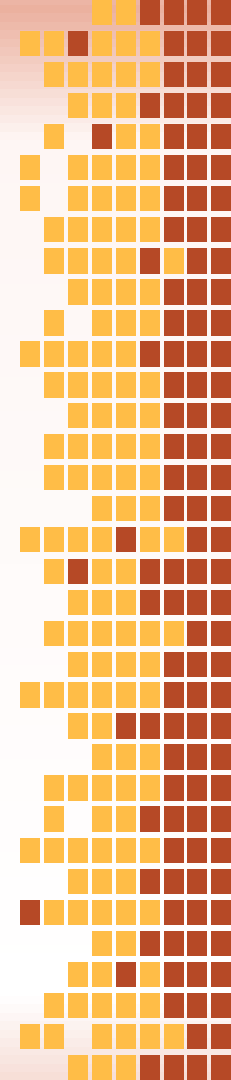

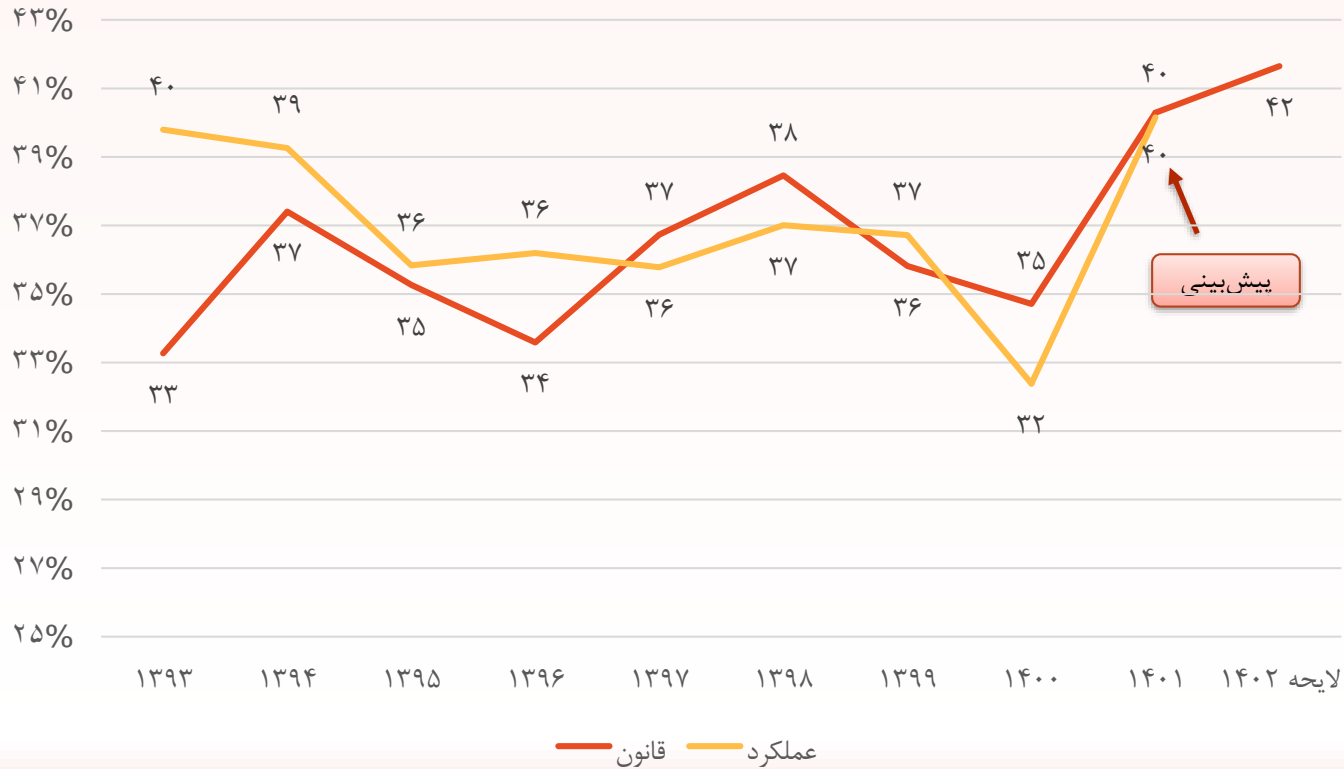
(هزار میلیارد تومان)

وضعیت پایه‌های مالیاتی

۱۴۰۲		۱۴۰۱				۱۴۰۰	
رشد نسبت به قانون ۱۴۰۱ (درصد)	رشد نسبت به پیش‌بینی عملکرد (درصد)	لایحه	پیش‌بینی عملکرد	عملکرد ۸ ماه	مصوب	عملکرد	
۱۲۰٪	۷۴٪	۲۹۴	۱۶۹	۱۲۷	۱۳۴	۱۱۷	مالیات اشخاص حقوقی
۴۴٪	۳۹٪	۱۲۱	۸۷	۵۵	۸۴	۵۷	مالیات بر درآمد
۳۶٪	۱۳۳٪	۳۷	۱۶	۱۱	۲۸	۱۴	مالیات بر ثروت
۸۴٪	۶۶٪	۴۵۲	۲۷۱	۱۹۴	۲۴۵	۱۸۹	مستقیم
۱۹٪	۳۳٪	۲۴۸	۱۸۶	۱۱۷	۲۰۹	۱۱۲	مالیات بر کالا و خدمات
۱۸٪	۱۷۳٪	۱۲۶	۴۶	۲۸	۱۰۷	۱۱	مالیات بر واردات
۱۸٪	۶۱٪	۳۷۵	۲۳۳	۱۴۵	۳۱۶	۱۲۴	غیرمستقیم
۴۷٪	۶۴٪	۸۲۶	۵۰۴	۳۳۹	۵۶۲	۳۱۲	کل

نسبت درآمدهای مالیاتی به منابع عمومی دولت

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

نکات مهم تبصره‌ها

فرابودجه‌ای

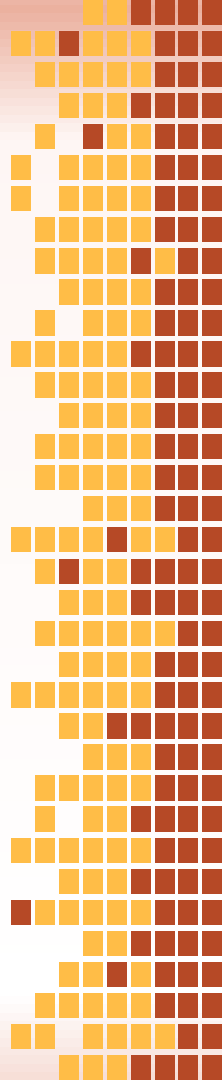
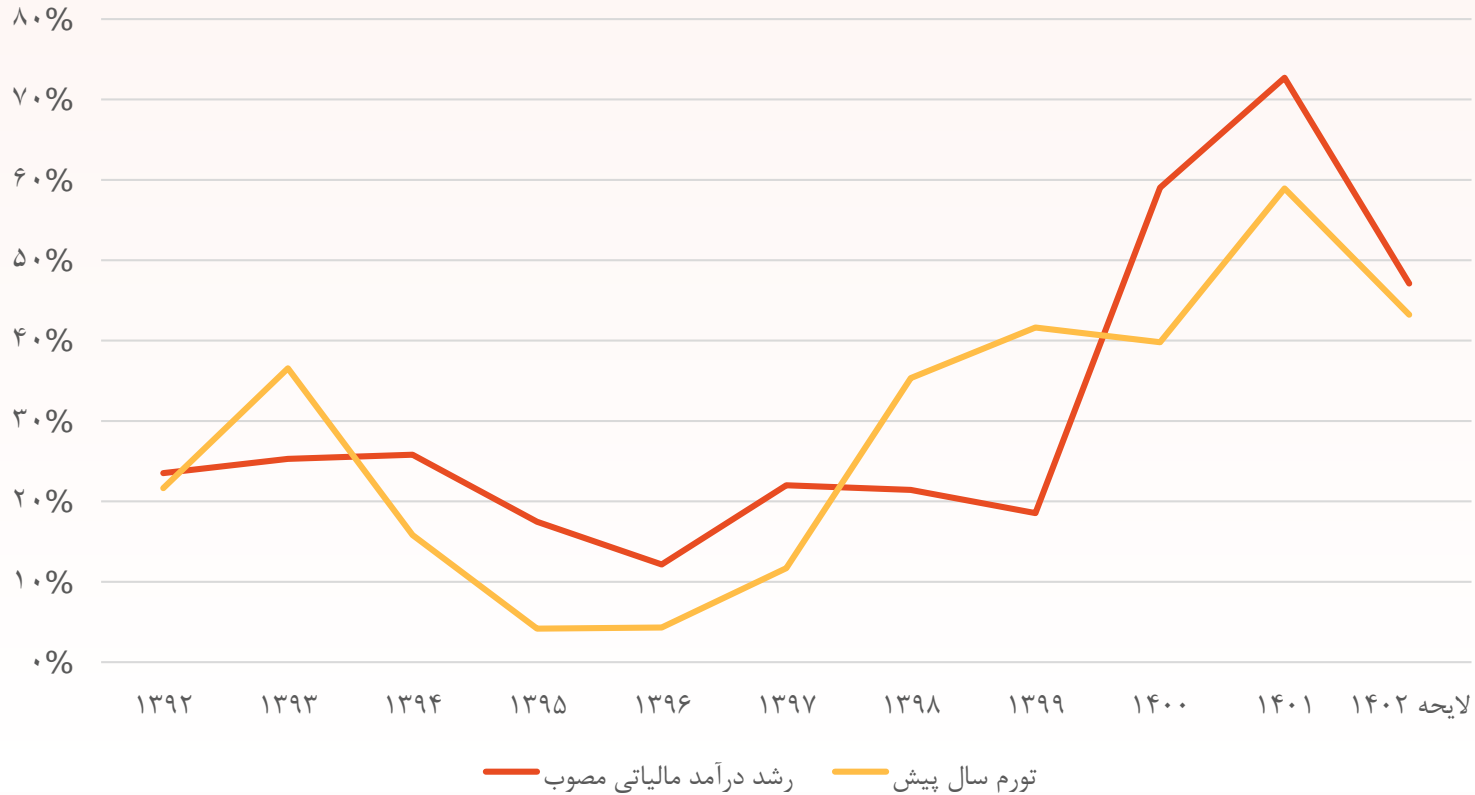
مصارف

منابع

نکات مهم

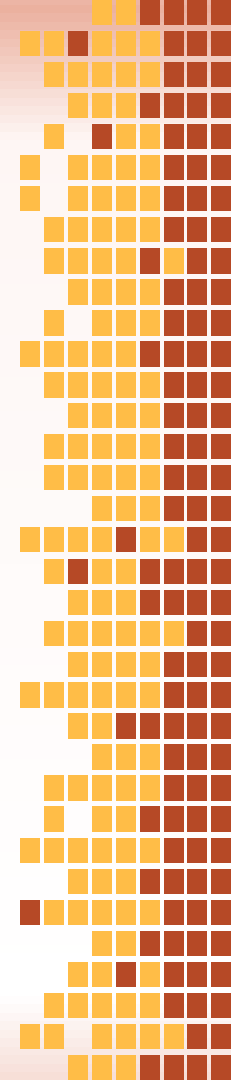
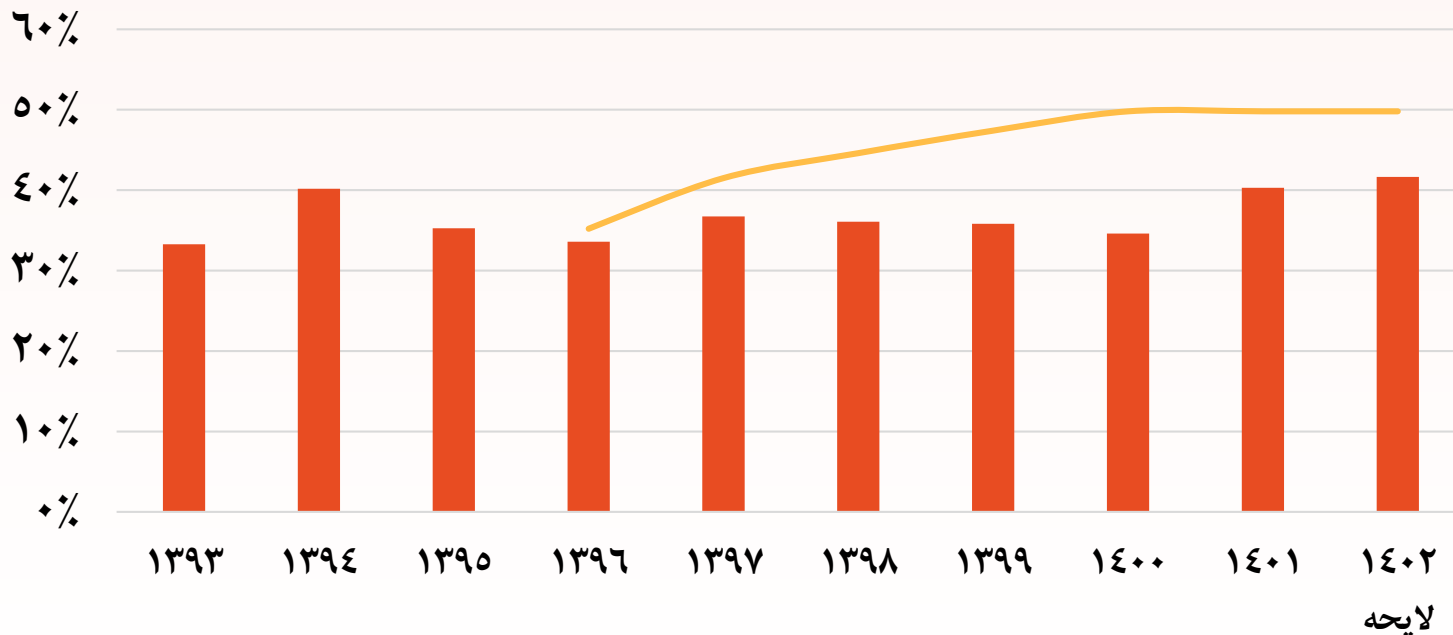
کلیات

رشد درآمدهای مالیاتی مصوب نسبت به سال قبل در مقایسه با تورم سال پیش از آن

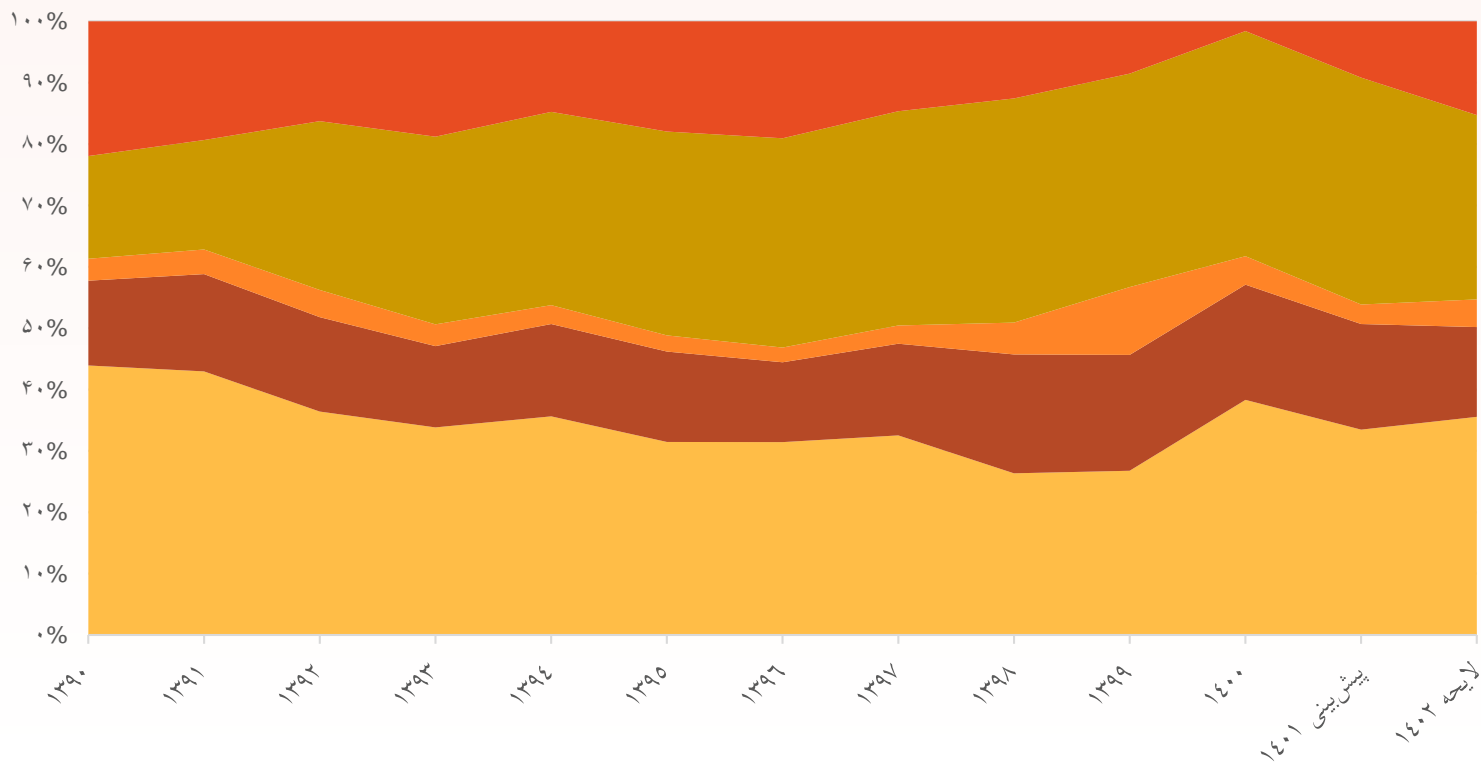

سه‌م درآمد‌های مالیاتی و گمرکی از منابع بودجه

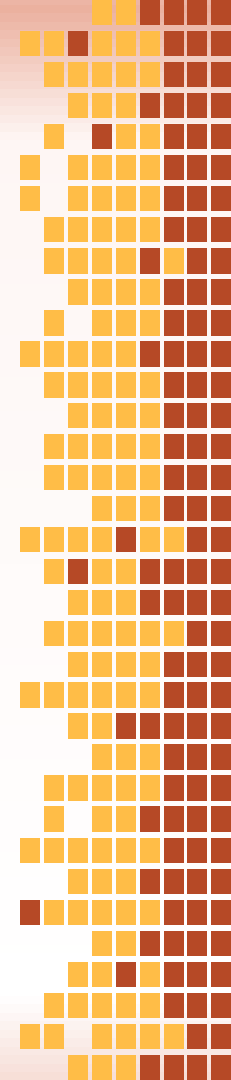
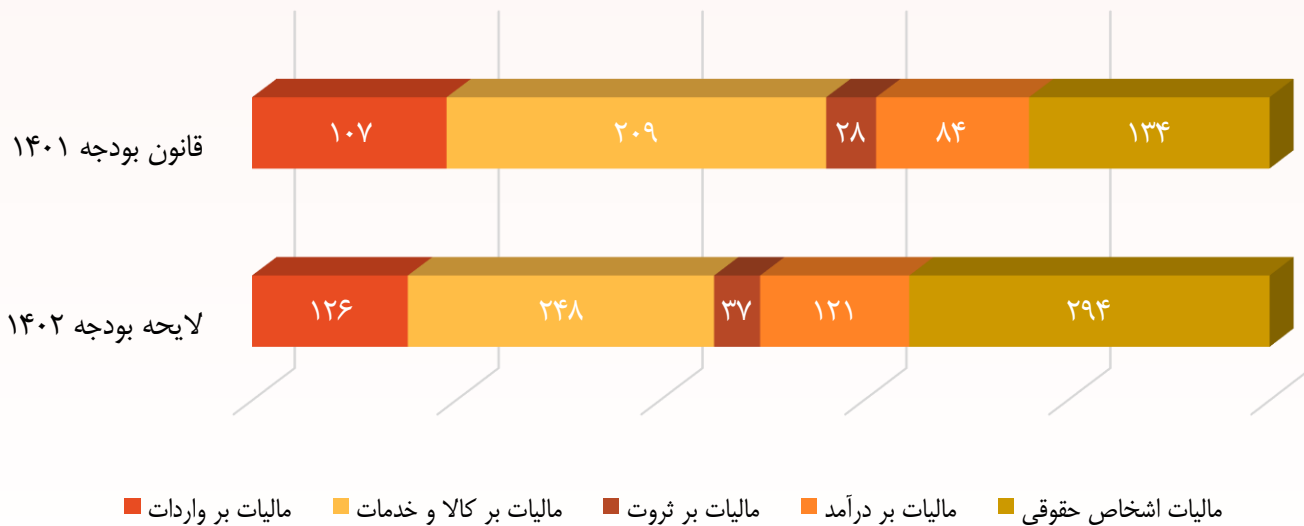

روند ترکیب اقسام مالیات

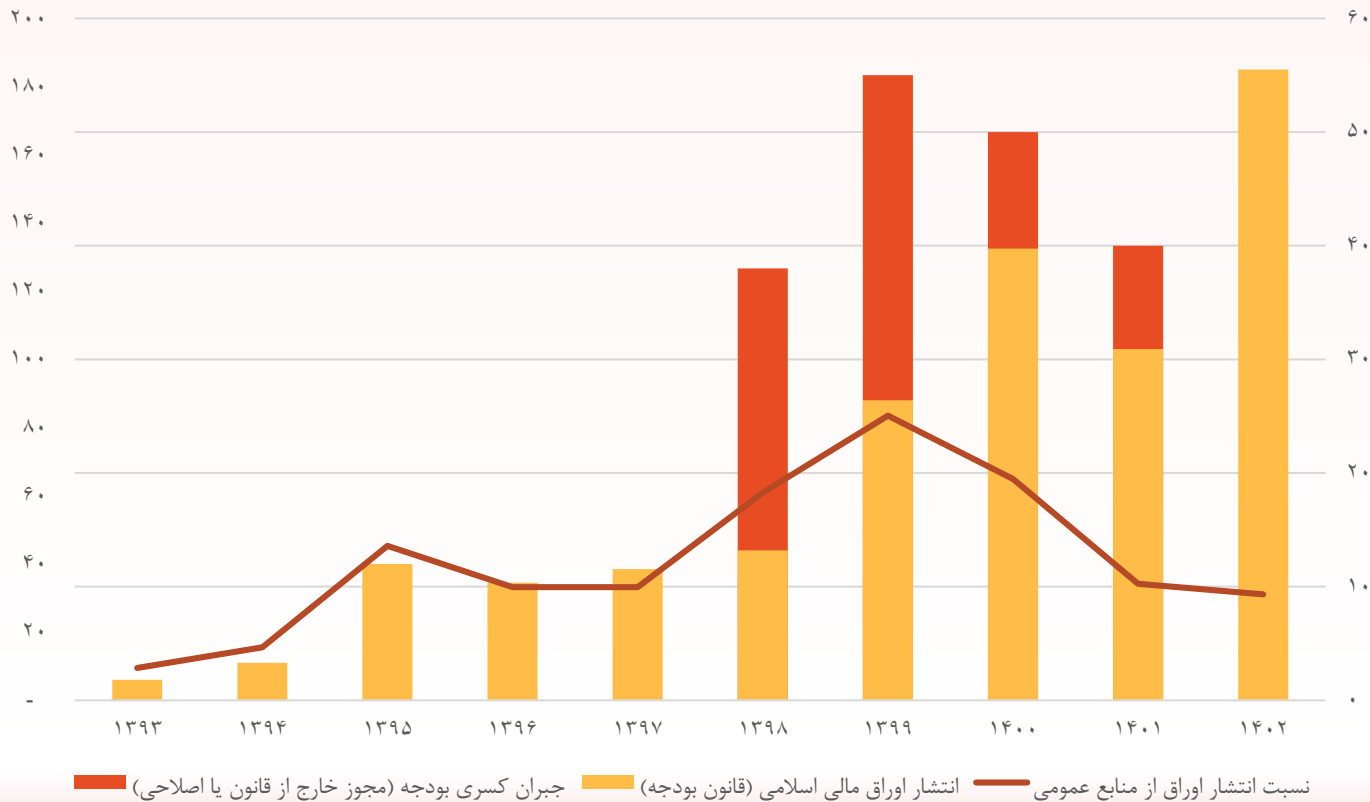

ترکیب اقسام مالیات

هزار میلیارد تومان

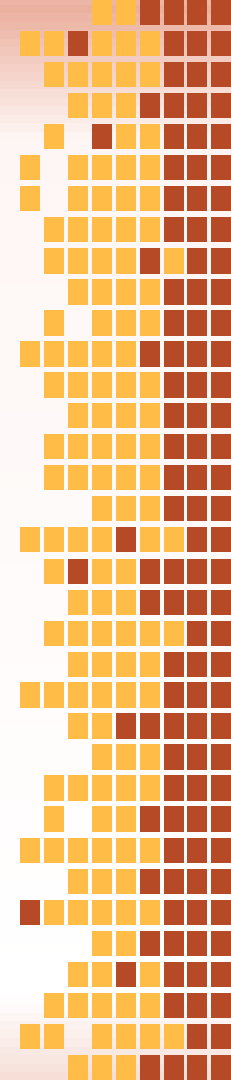
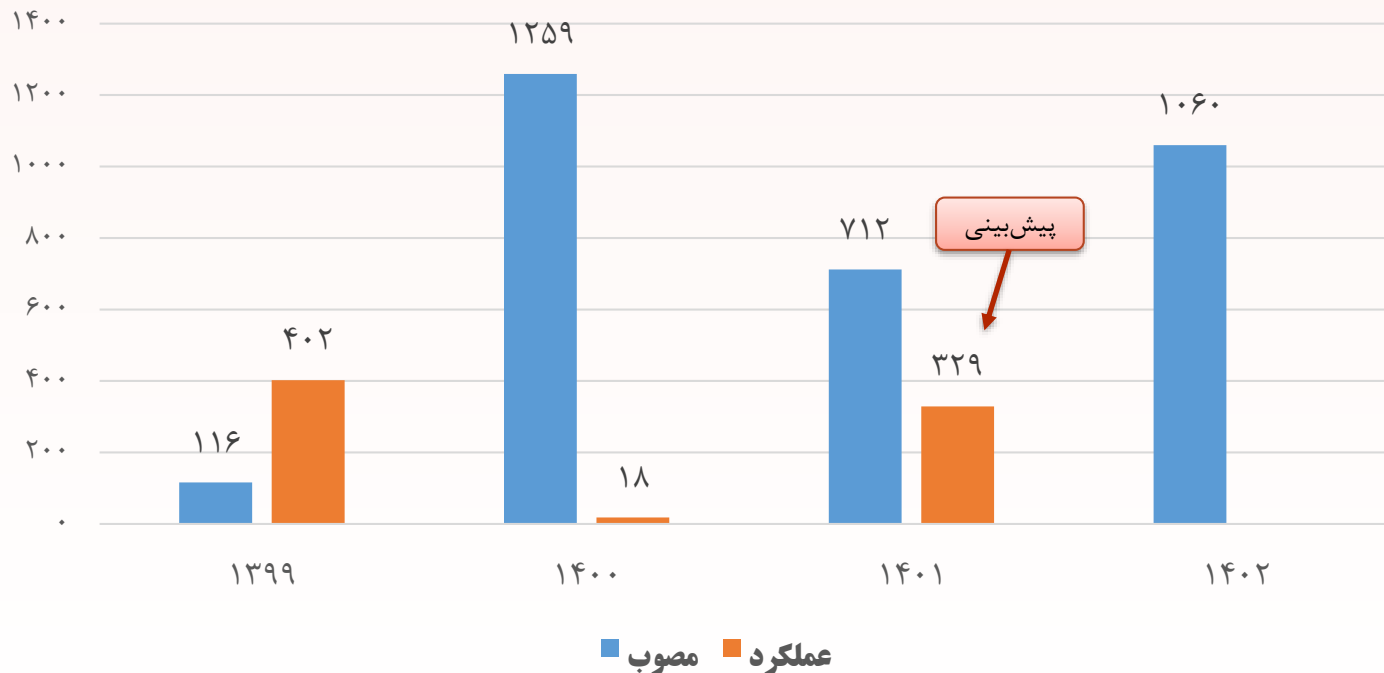

فروش اوراق

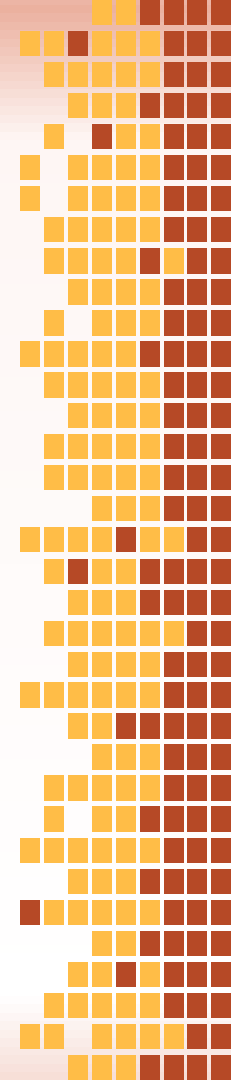
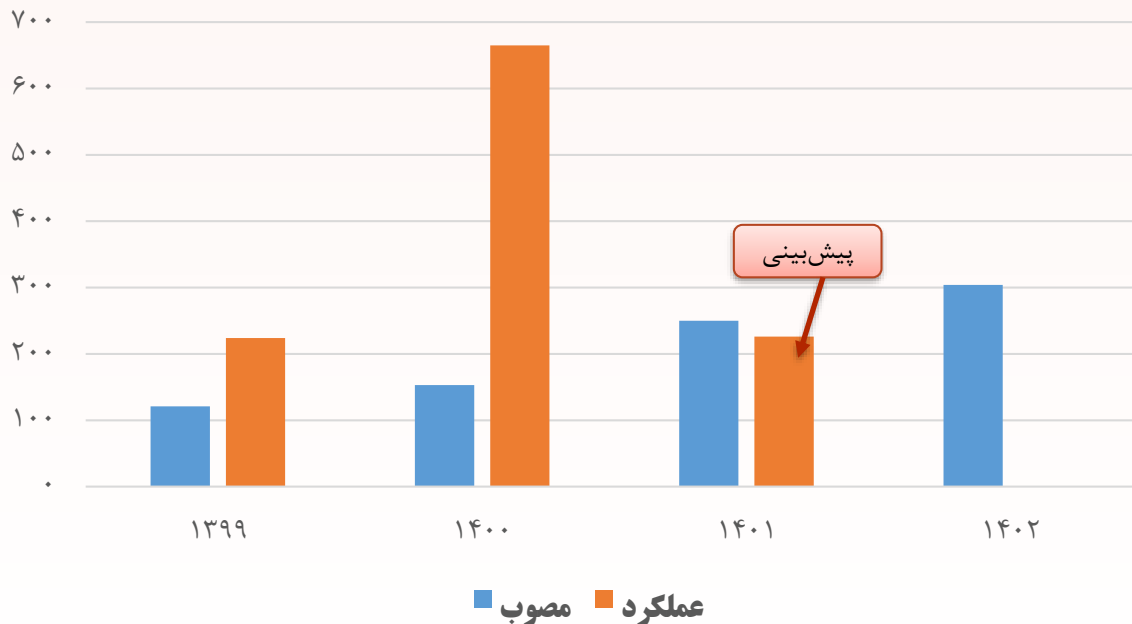

واگذاری شرکتهای دولتی (هزار میلیارد ریال)

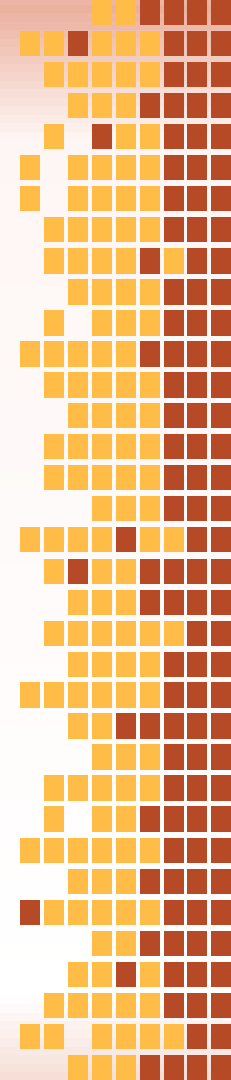
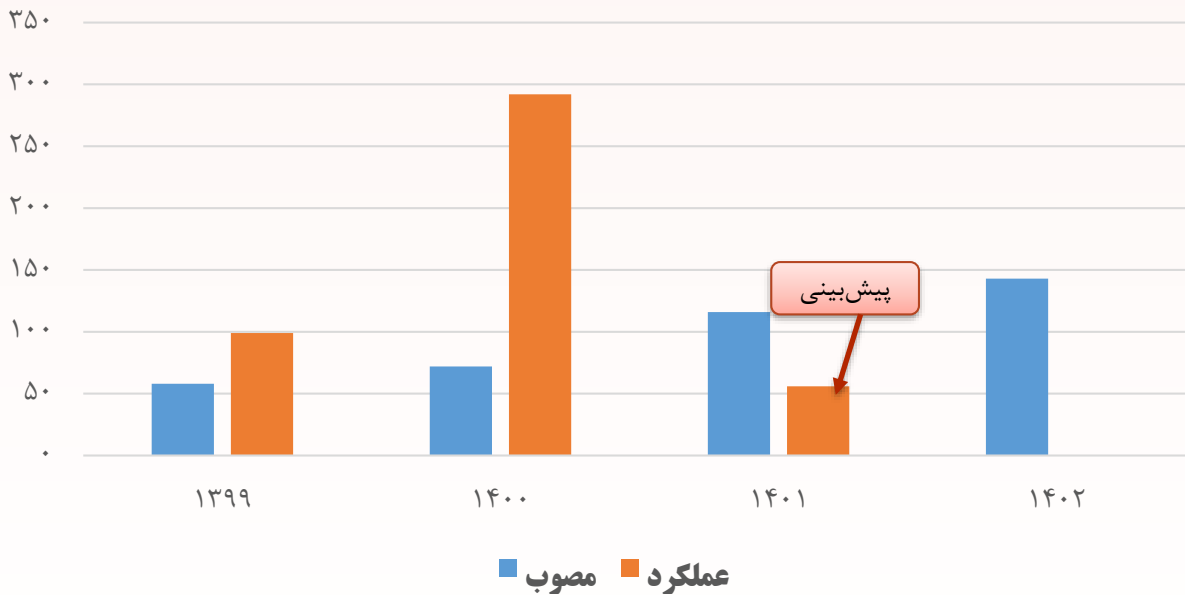

سود سهام شرکت های دولتی

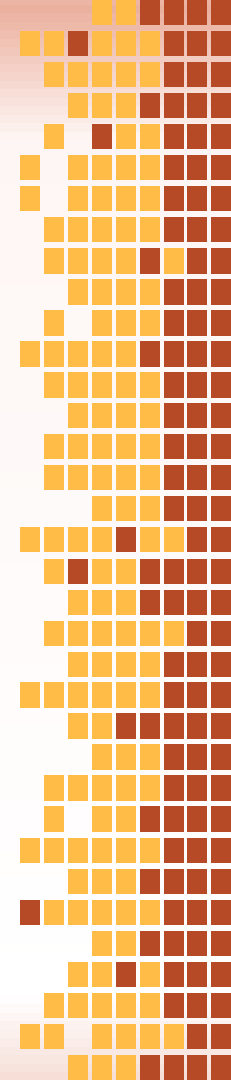
مالیات شرکت های دولتی

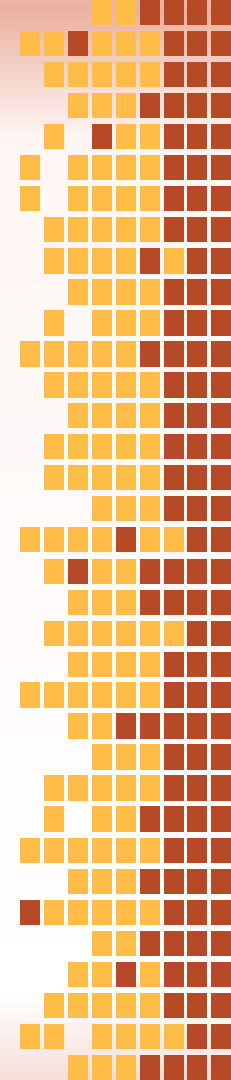
تصویر مصارف عمومی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

مصارف	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲	رشد نسبت به قانون (%)
هزینه‌ها	۹۹۹	۱۴۵۴	۴۵
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۶۰	۳۲۸	۲۶
تملك دارایی‌های مالی	۱۳۵	۲۰۱	۴۸
جمع مصارف عمومی دولت	۱۳۹۴	۱۹۸۴	۴۲

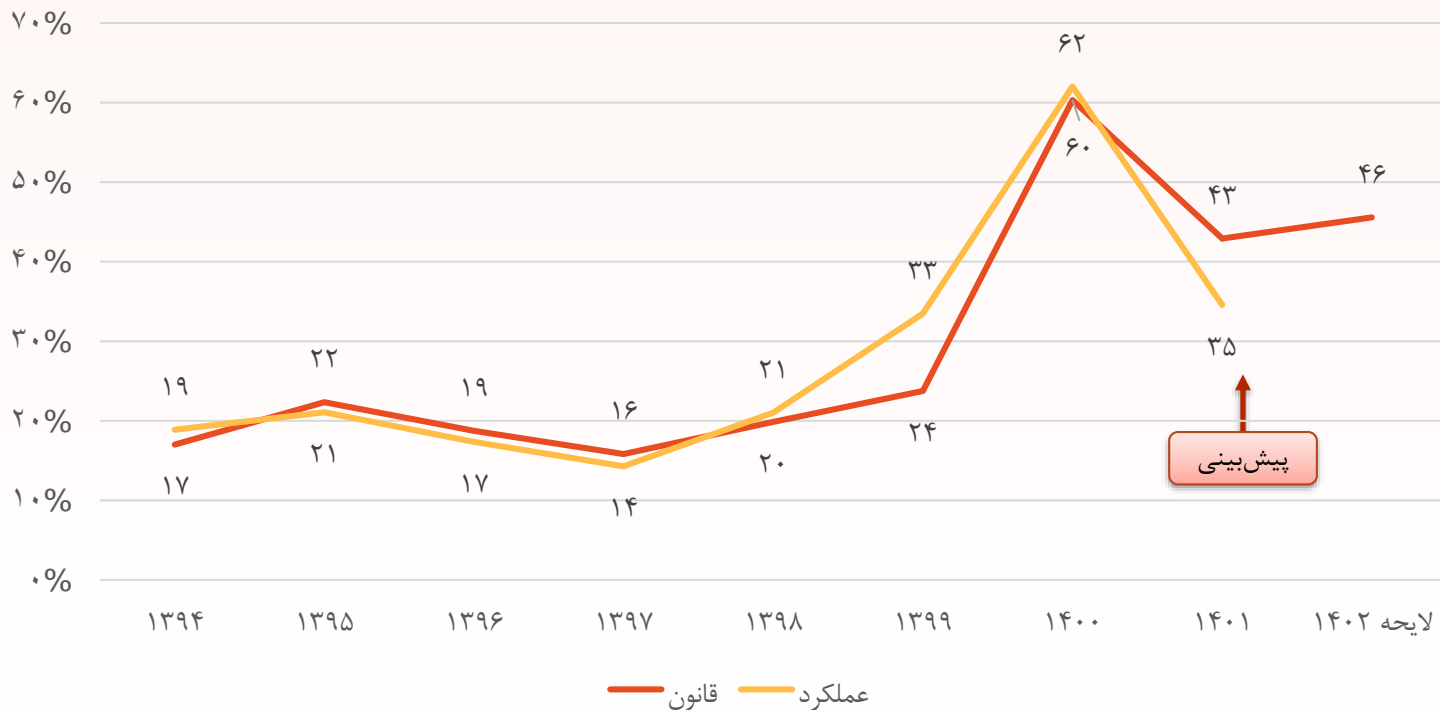
تصویر عملکرد مصارف عمومی

درصد عملکرد نسبت به مصوب نه‌دوازدهم	عملکرد نه ماهه	مصوب نه‌دوازدهم	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	عنوان
۹۰٪	۹۴۴	۱۰۵۴	۱۳۹۴	مصارف
۹۱٪	۶۸۵	۷۵۵	۹۹۹	اعتبارات هزینه‌ای
۹۴٪	۴۱۴	۴۴۰	۵۸۳	۱. حقوق و مزایای کارکنان دولت
۱۰۱٪	۱۶۲	۱۶۰	۲۱۲	۲. صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری
۱۰۲٪	۳۴	۳۳	۴۴	۳. بازپرداخت سود اوراق مالی
۴۳٪	۸۴	۱۹۷	۲۶۰	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۰۲٪	۱۰۳	۱۰۲	۱۳۵	تملك دارایی‌های مالی

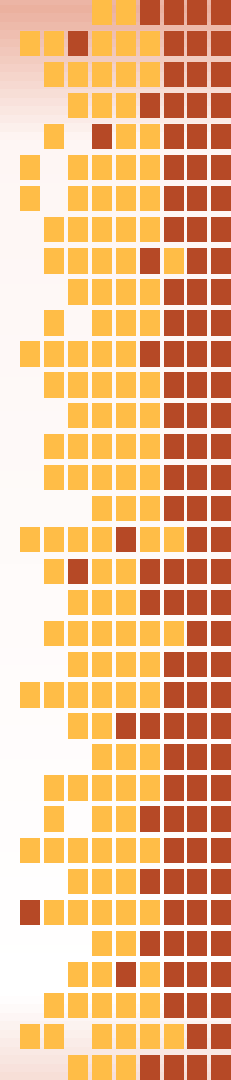

روند رشد مخارج هزینه‌ای دولت

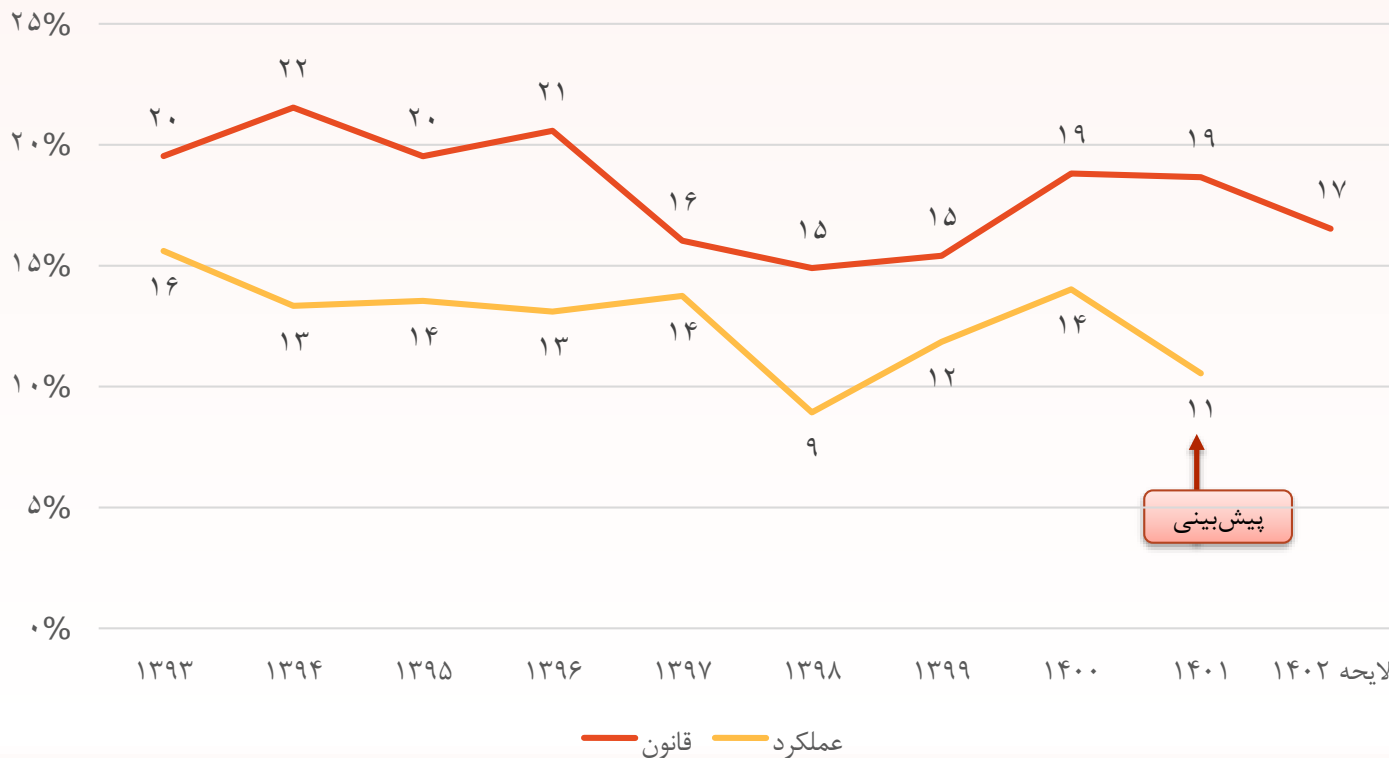

بخشی از رشد هزینه‌ها نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۱ بیشتر از متوسط ۲۰ درصد افزایش حقوق ناشی از افزایش حقوق کارکنان دولت در اصلاحیه بودجه ۱۴۰۱ است.

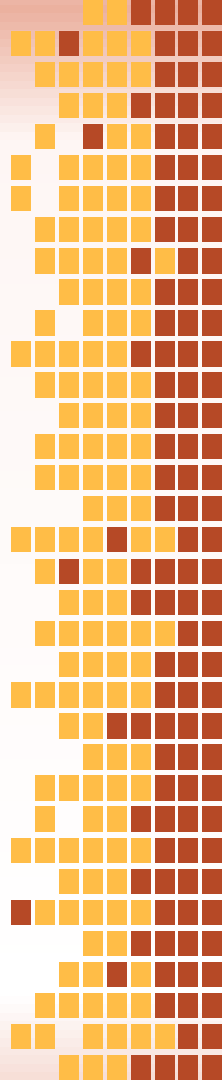
نسبت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به مصارف عمومی

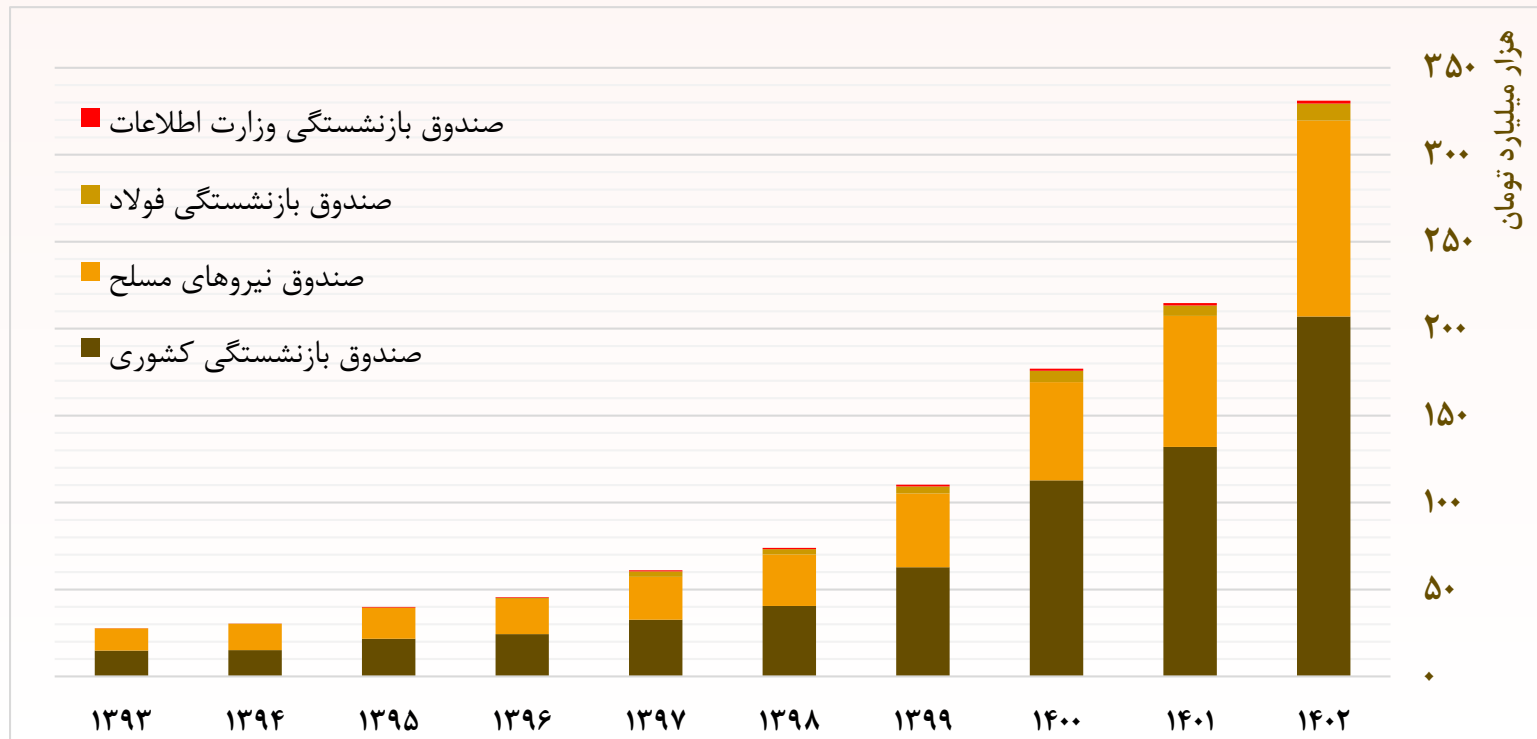
پیش‌بینی

صندوق‌های بازنشستگی

- میزان اعتبار مشخص شده برای چهارصندوق بازنشستگی نیازمند کمک دولت (کشوری، لشکری، فولاد و وزارت اطلاعات) مجموعاً حدود ۳۳۱ هزار میلیارد تومان است.
- این مبلغ بدون در نظر گرفتن اعتبارات دو صندوق پایدار از نظر مالی (۱۶ هزار میلیارد تومان برای سازمان تامین اجتماعی (که بسیار کمتر از هزینه های واقعی آن است) و ۴ هزار میلیارد تومان برای صندوق کشاورزان، روستائیان و عشایر) است. همچنین کمک‌های دستگاه‌های مادر به صندوق‌های ذی‌ربط (همچون صندوق صداوسیما، صندوق کارکنان بانک‌ها و ...) به دلیل عدم شفافیت در این محاسبه لحاظ نشده است.
- در لایحه‌ی ارائه شده، اعتباری جهت تسویه‌ی دیون دولت به سازمان تامین اجتماعی که بیش از ۴۰۰ هزار میلیارد تومان تخمین زده می‌شود در نظر گرفته نشده است.

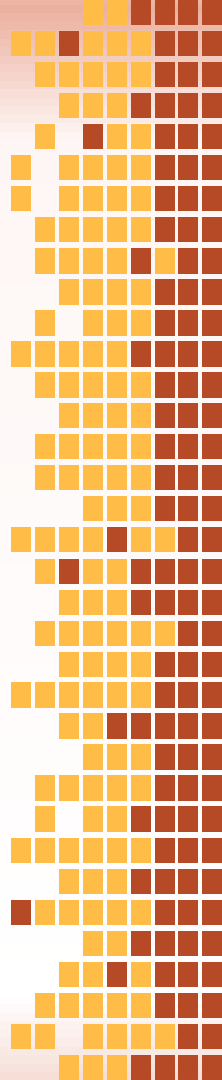

وابستگی صندوق‌های بازنشستگی به بودجه عمومی

سیاست‌های حمایتی

- ❑
 رشد سهم مجموع اعتبارات حمایتی (نهادهای حمایتی و یارانه‌های نقدی) از کل بودجه عمومی کشور (در چند سال گذشته این روند کاهشی بوده است).
- ❑
 افزایش ۳۸ درصدی میزان کل اعتبارات نهادهای حمایتی نسبت به سال گذشته (اگرچه میزان اعتبارات این نهادها از محل تبصره ۱۴ کاهش یافته است).
- ❑
 تامین منابع لازم برای استمرار پرداخت یارانه ۳۰۰ و ۴۰۰ هزار تومانی
- ❑
 حذف احکام مرتبط با محرومیت‌زدایی در لایحه بودجه ۱۴۰۲ در مقایسه با قانون بودجه ۱۴۰۱.

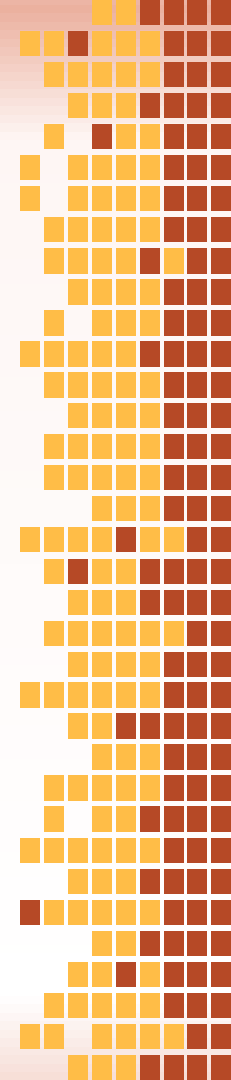
اعتبارات عمومی (هزینه‌ای و سرمایه‌ای) دستگاه‌های اجرایی اصلی

سهم از کل بودجه عمومی دستگاه‌ها	لایحه ۱۴۰۲ (هزار میلیارد تومان)	مصوب ۱۴۰۱ (هزار میلیارد تومان)	دستگاه اصلی و زیرمجموعه آن
۱۷٪	۲۳۶	۱۳۸	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی *
۱۵٪	۲۰۳	۱۲۲	وزارت آموزش و پرورش
۱۳٪	۱۷۸	۸۶	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی **
۱۱٪	۱۵۰	۹۶	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح (۱۱۲ هزار میلیارد تومان مربوط به صندوق بازنشستگی لشگری است)
۷٪	۱۰۳	۸۱	ستاد مشترک سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۵٪	۷۱	۴۹	بنیاد شهید و امور ایثارگران
۳۲٪	۴۳۹	۲۹۲	سایر دستگاه‌ها
۱۰۰٪	۱۳۸۰	۸۶۴	جمع کل بودجه عمومی دستگاه‌ها

۶۸٪

* ردیف «صندوق بازنشستگی کشوری» به تنهایی ۲۰۷ هزار میلیارد تومان از مصارف عمومی را شامل می‌شود.

** بخشی از افزایش ناشی از انتقال ردیف‌های تبصره ۱۴ به بودجه عمومی است.

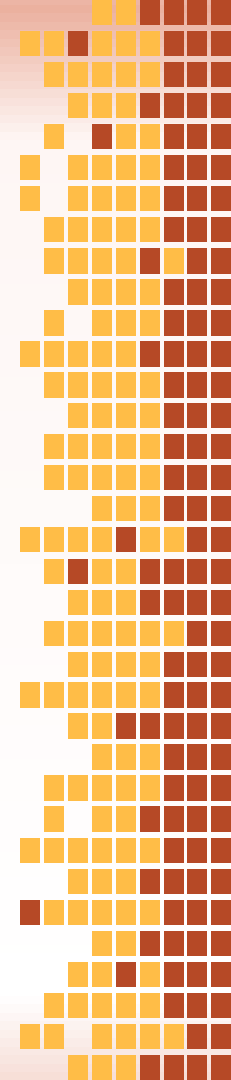

اعتبارات اختصاصی (هزینه‌ای و سرمایه‌ای) دستگاه‌های اجرایی

دستگاه اصلی و زیرمجموعه آن	اختصاصی هزینه‌ای	اختصاصی سرمایه‌ای	مجموع اعتبارات اختصاصی	سهم از کل بودجه اختصاصی دستگاه‌ها
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۹۲	۳	۹۵	%۵۴
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۱۶	۶	۲۲	%۱۲
ستاد مشترک سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۱۶	-	۱۶	%۹
وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری	۱۰	-	۱۰	%۶
سایر دستگاه‌ها	۲۶	۸	۳۴	%۱۹
جمع کل بودجه عمومی دستگاه‌ها	۱۶۰	۱۷	۱۷۷	%۱۰۰

۸۱٪

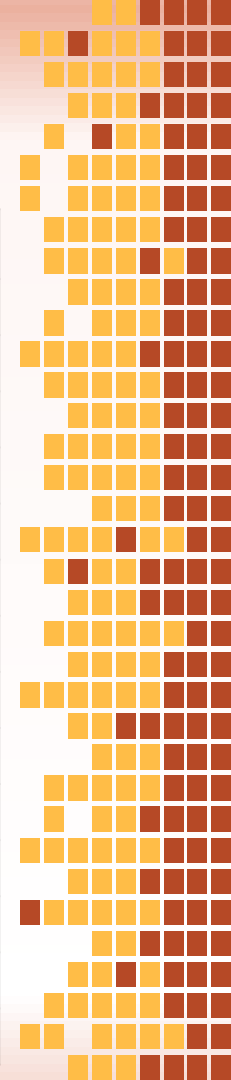

هزار میلیارد تومان

ارقام مهم جدول ۹ (اعتبارات متفرقه)

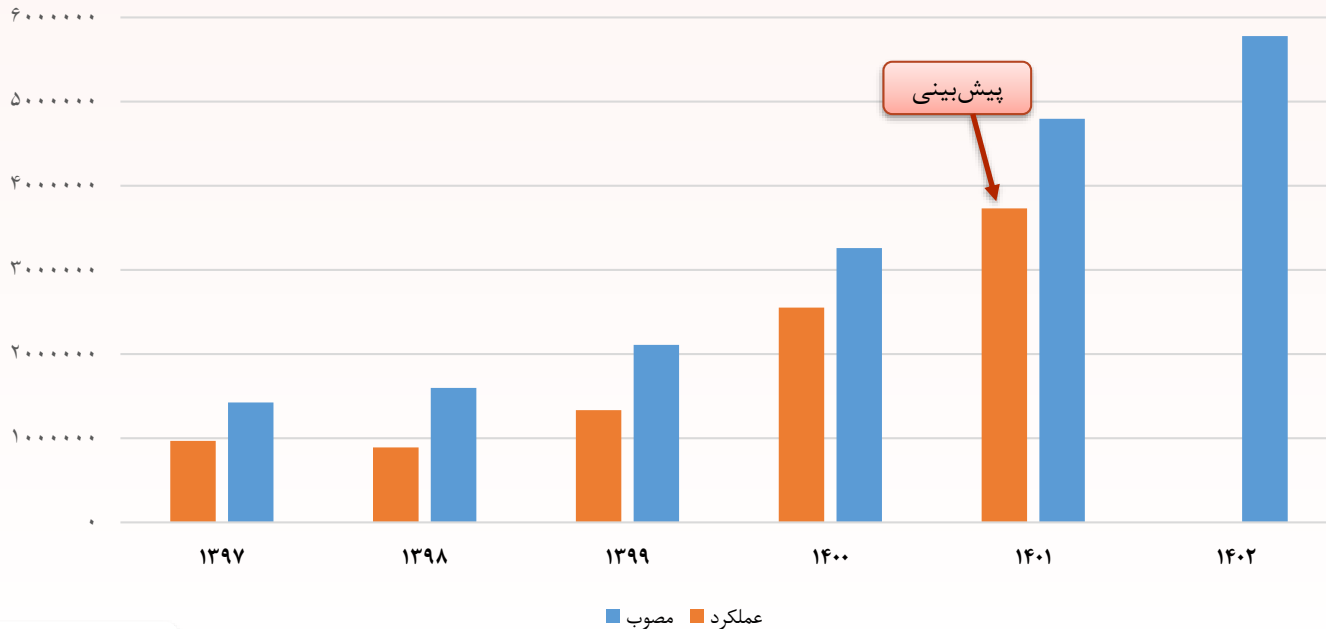
جمع کل	عنوان
۵۲/۰	سود و کارمزد اوراق بهادار داخلی و و وام های خارجی و تامین هزینه های انتشار و حق عاملیت واگذاری اوراق بهادار
۳۵/۰	اعتبارات اجرای پزشک خانواده و نظام ارجاع
۳۲/۰	پاداش پایان خدمت بازنشستگان
۳۱/۰	اعتبارات موضوع بند (الف) تبصره ۱۸ - اشتغال و محرومیت زدایی
۱۷/۰	صندوق ملی مسکن
۱۳/۰	تامین آب، آبرسانی اضطراری به شهرها و روستاها با اولویت مشارکت بخش غیردولتی و جبران حقا به های قانونی منتقل شده به بخش شرب
۱۳/۰	صندوق ملی مسکن - اجرای قانون جهش تولید مسکن
۸/۰	احداث و تکمیل طرح های نیمه تمام مهار و تامین آب شرب کشور با اولویت طرح های مرزی گرمسیری و طرح های برق آبی
۷/۵	اجرای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت
۶/۵	اعتبارات موضوع ۰/۲۷ درصد از ۹ درصد تعرفه مالیات بر ارزش افزوده. ۶۰ درصد سهم وزارت ورزش و جوانان، ۴۰ درصد سهم وزارت آموزش و پرورش
۶/۰	اعتبارات موضوع عوارض و مالیات سیگار (۱۵۰۰۰ میلیارد ریال برای تامین آمبولانس پیش بیمارستانی).
۴/۸	اجرای قانون تعرفه گذاری خدمات پرستاری و تعدیل کارانه های پرستاری
۸۸	سایر
۳۱۴	جمع

۷۲٪

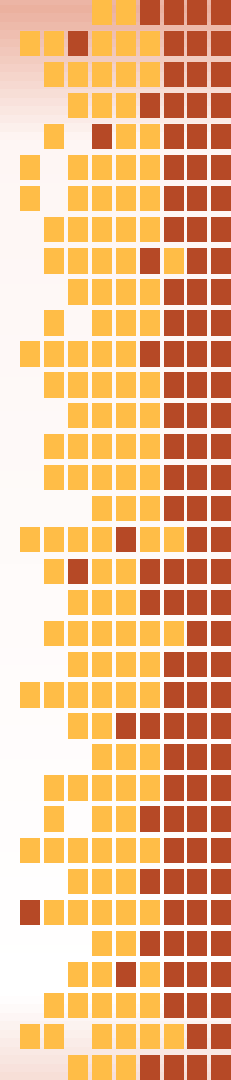

هزینه‌های سرمایه‌ای مصوب و عملکرد شرکت‌های دولتی

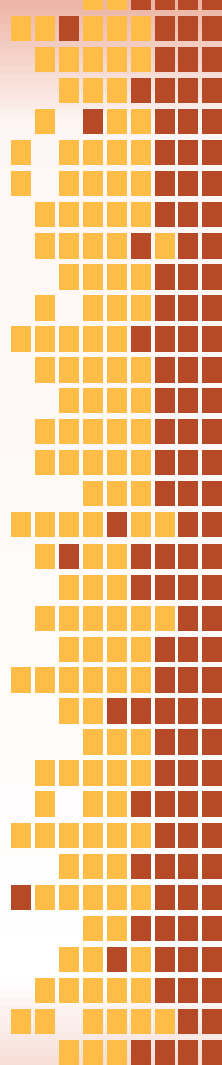
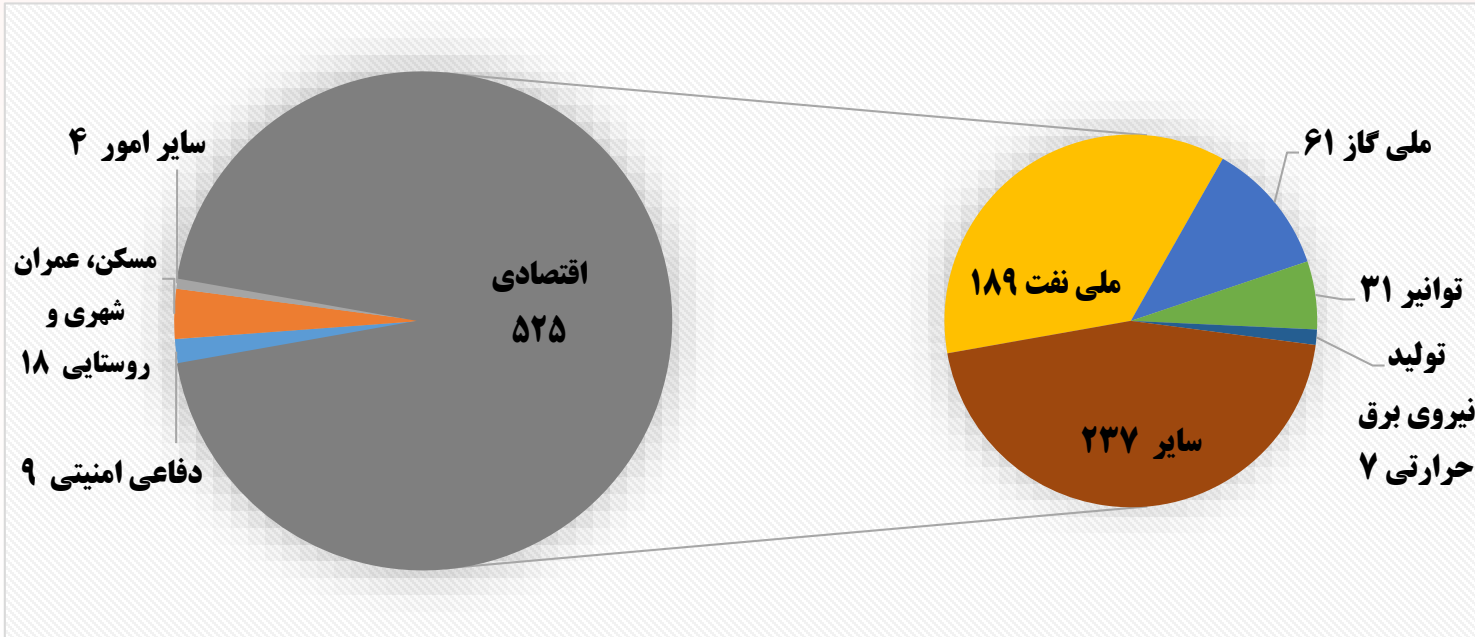
ارقام به میلیارد ریال

■ مصوب ■ عملکرد

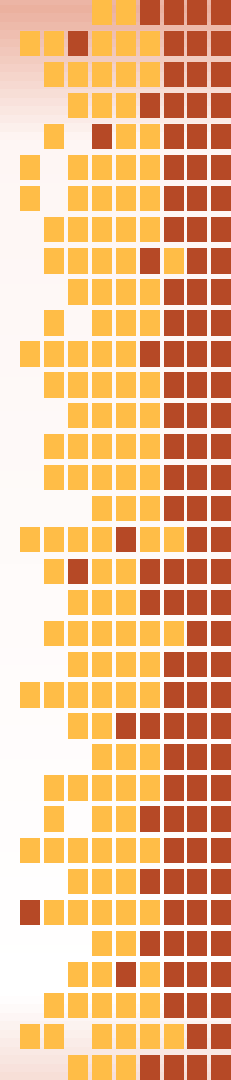
هزینه سرمایه گذاری شرکت های دولتی (هزار میلیارد تومان)

منابع هدفمندی یارانه‌ها (تبصره ۱۴)

ردیف	عنوان	قانون بودجه ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲
۱	دریافتی حاصل از فروش داخلی فرآورده‌های نفتی	۷۷,۴	
۲	دریافتی حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی	۳۲۰,۸	
۳	دریافتی حاصل از فروش داخلی گاز طبیعی		
۴	منابع حاصل از اصلاح نرخ گاز خوراک پتروشیمی، پالایشگاه و صنایع	۱۷۹,۵	
۵	صادرات ال پی جی شرکت ملی پالایش و پخش	۷	
۶	فروش داخلی و صادرات اتان، ال پی جی و گوگرد شرکت ملی گاز	۲۶	
۷	معوقات و مطالبات سنواتی از پتروشیمی‌ها	۲۵,۸	
	مجموع	۶۳۶,۵	۶۵۹,۸

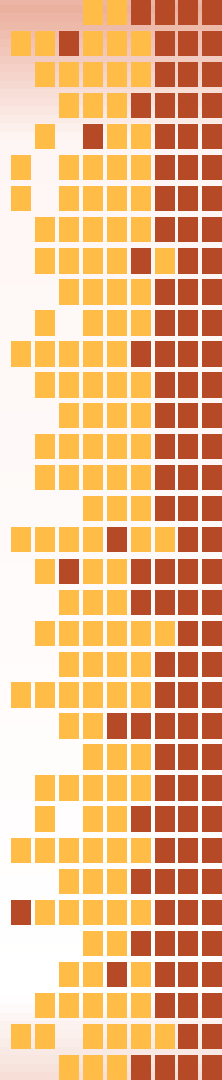

مصارف هدفمندی یارانه‌ها (تبصره ۱۴)

ردیف	عنوان	قانون بودجه ۱۴۰۱	لایحه بودجه ۱۴۰۲
۱	هزینه شرکت‌های ملی نفت، ملی پالایش و پخش و ملی گاز و تعهدات طرح‌ها	۱۰۲	۱۲۶
۲	عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده نفتی و گاز طبیعی و تعهدات = یارانه نان	۳۱,۵	۴۸,۵
۳	یارانه نقدی	۲۰۰	۳۱۵
۴	کمیته امداد بهزیستی	۲۵,۵	۴۵
		۲۲	
۵	یارانه دارو	۳۵ (برآورد)	۶۹
۶	یارانه نان	۷۱	۵۶+۴۸,۵

یارانه نان (خرید تضمینی) گندم در سال ۱۴۰۰ حدود ۱۱۰ هزار میلیارد تومان هزینه داشته است و پیش‌بینی می‌شود سال آینده نیز به حدود ۱۴۰ هزار میلیارد تومان افزایش یابد. □

بر اساس جزء ۶ بند الف تبصره ۱۴ عوارض و مالیات ارزش افزوده فرآورده نفتی و گاز طبیعی که جزو منابع بودجه عمومی است برای یارانه نان به مصرف می‌رسد. □

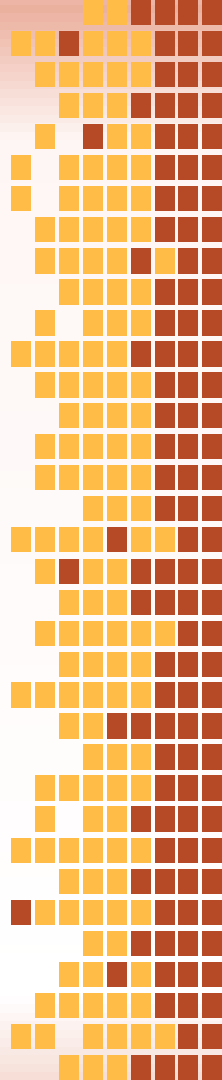

ارقام خارج از سقف

تبصره ۱- بند ی- مزاد بر سقف مندرج در بند «ب» این تبصره تا مبلغ سه میلیارد (۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰) یورو به ستاد کل نیروهای مسلح به منظور تقویت بنیه دفاعی، تحقیقات راهبردی دفاعی و پرداخت تعهدات مربوط به طرح‌های دفاعی و تا مبلغ یک میلیارد و پانصد میلیون (۱۵۰۰۰۰۰۰۰۰) یورو بابت طرح‌های محرومیت‌زدایی و پیشران بر اساس جدول شماره (۲۱) این قانون و به نرخ سامانه معاملات الکترونیکی (ای‌تی‌اس) با خزانه‌داری کل کشور اعمال حساب کند.

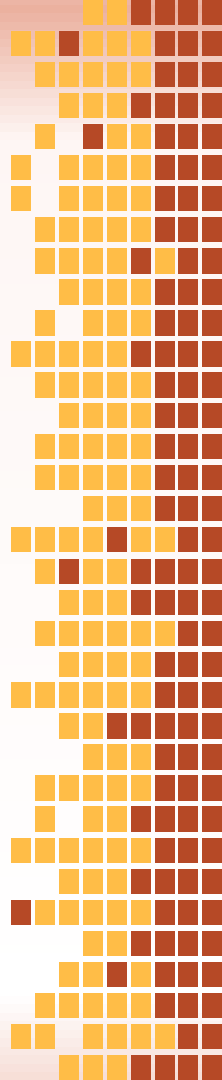
دولت مجاز است به دستگاه‌های اجرایی، صندوق‌های بازنشستگی دولتی، دستگاه‌های دارای اعتبار از محل مصارف عمومی دولت در سقف منابع بودجه عمومی و همچنین بابت بازپرداخت بدهی‌ها و تعهدات دولت به سازمان تامین اجتماعی و تسویه بدهی به نهادهای عمومی غیر دولتی و انقلابی و شهرداری‌ها و آستان قدس رضوی و اجرای طرح‌های مربوط به توسعه نیروگاه‌های اتمی و طرح‌های پیشران با اولویت طرح‌های توسعه میادین نفت و گاز با لحاظ سهم صندوق توسعه ملی و شرکت ملی نفت نسبت به اختصاص نفت خام و میعانات گازی برای صادرات اقدام نماید.

طرح‌های پشتیبانی بند «ی» تبصره (۱)

مجموع اعتبارات طرح‌های پشتیبانی: ۱/۵ میلیارد یورو (حدوداً ۱۴ درصد کاهش ارزی نسبت به لایحه ۱۴۰۱)

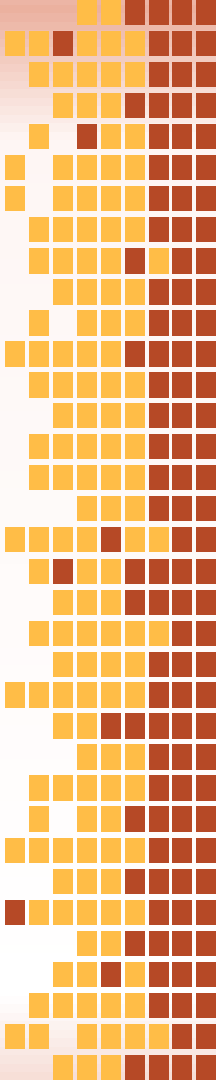
ردیف	عنوان	مبلغ (میلیون یورو)
۱	مسکن محرومین (کمیته امداد و بهزیستی)	۳۳۳
۲	طرح‌های بخش راه	۱۶۷
۳	طرح‌های بخش آب	۵۰۰
۴	طرح شهید عشوری	۲۵۰
۵	طرح شهید حاج رضوان	۵۰
۶	طرح‌های پیشران، دانش بنیان و اشتغال آفرین	۲۰۰
	جمع	۱۵۰۰

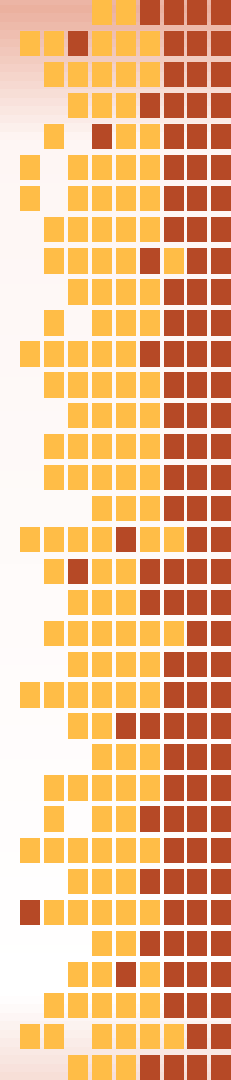
ارقام خارج از سقف

- بند ط تبصره یک؛ وزارت نفت مکلف است به میزان ده هزار میلیارد (۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال از منابع داخلی خود و شرکت های تابعه را با هدایت و نظارت معاونت علمی رییس جمهور با همکاری وزارت نیرو در فرآیند قابلیت سازی و توسعه فناوری و عملیات حفاری و بهره برداری از آب های ژرف و سایر فناوری های آب اختصاص دهد.
- واگذاری ۱۵ هزار میلیارد تومان سهام به صندوق تثبیت (بند ج تبصره ۲) خارج از سقف بودجه

مجاری غیر شفاف ایجاد بدهی

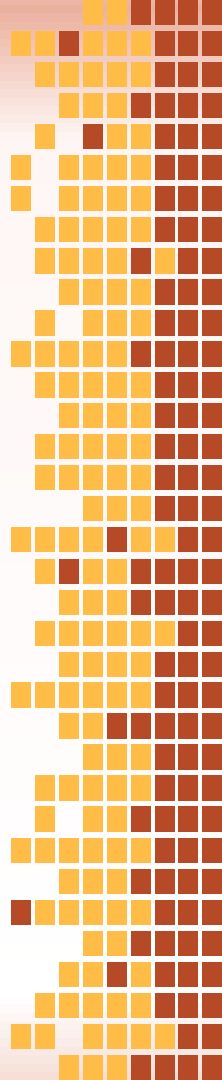
- ❑ عدم ایفای تعهدات به سازمان تامین اجتماعی
- ❑ عدم تامین منابع مورد نیاز برای خرید تضمینی گندم
- ❑ عدم ایفای تعهدات سرمایه گذاری های بخش خصوصی

نکات مهم

- تبصره ۲- بند ز- تکلیف بانک های دولتی به فروش اموال مازاد و مجوز سرمایه گذاری در طرح های مهم و راهبردی کشور با تایید هیات وزیران

- تبصره ۲- بند ه- مشمول نرخ صفر مالیات (مالیات درآمد) شدن آن بخش از سود تقسیم نشده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و فرابورس که به حساب سرمایه انتقال می‌یابد (موضوع ماده ۱۰۵ قانون مالیات‌های مصوب مستقیم مصوب ۳/۱۲/۱۳۶۶)

نکات مهم

□ تبصره ۵- بند و- اجازه استفاده از ابزارهای مالی نظیر انتشار اوراق درون‌سالی «تامین نقدینگی و توافق با خرید (ریپو)، برای مدیریت فعالانه نقدینگی خزانه و ممنوعیت بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی مجاز به مشارکت در عملیات مدیریت نقدینگی

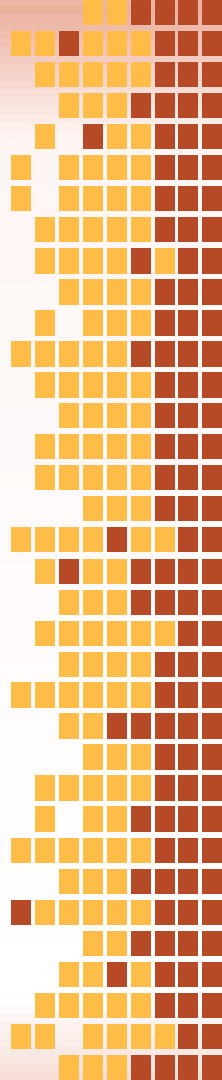
□ تبصره ۵- بند و- تامین منابع و تجهیز تا سقف ۵۰ درصد ردیف‌های اعتباری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای توسط سازمان برنامه‌بودجه کشور و بانک مرکزی با اتکا به منابع موضوع ماده ۱۲۵ قانون محاسبات عمومی از طریق اسناد اعتباری و اوراق مالی اسلامی با استفاده از ظرفیت نظام بانکی کشور

□ تبصره ۶ - بند ت- اجازه کاهش حداکثر تا معادل هفت واحد درصد (۷٪) نرخ مالیات موضوع ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم اشخاص حقوقی و تعیین معادل هجده واحد درصد (۱۸٪) در راستای حمایت از تولید

□ تبصره ۷- بند ب- کاهش نرخ چهاردرصد (۴٪) حقوق گمرکی در صدر بند (د) ماده (۱) قانون امور گمرکی برای کالاهای اساسی و دارو به یک درصد (۱٪) در سال ۱۴۰۱

نکات مهم

- تبصره ۱۲- بند الف- افزایش ضریب حقوق گروه‌های مختلف حقوق بگیر به میزان متوسط بیست درصد (۲۰٪)
- تبصره ۱۲- بند الف- تعیین حداقل مجموع حکم کارگزینی معادل ۷۰ میلیون ریال برای کارکنان و معادل ۶۳ میلیون ریال برای بازنشستگان و تعیین حق عائله مندی و اولاد به ترتیب به میزان ۲۲۸۰ و ۱۰۵۰ امتیاز
- تبصره ۱۲ - بند د- تعیین سقف خالص پرداختی متوسط سالانه به میزان پانصد میلیون (۵۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال و استثنا شدن کارانه گروه های پزشکی، فوق العاده خاص سازمان پزشکی قانونی، حق و التحقیق، حق التالیف و... از این سقف و اجازه تعیین سایر موارد خاص به پیشنهاد شورای حقوق و دستمزد و تصویب هیئت وزیران

پرداخت حقوق با شناسه یکتای پرداخت
الزام انجام کلیه پرداخت های مستمر و غیرمستمر نقدی و غیرنقدی به کلیه شاغلین به تفکیک شماره ملی با اختصاص شناسه یکتای پرداخت کارکنان دولت

سامان‌دهی نظام‌های پرداخت
الزام دستگاه‌های خارج شده از شمول قانون مدیریت خدمات کشوری به تصویب نظام‌های پرداخت خود در شورای حقوق و دستمزد

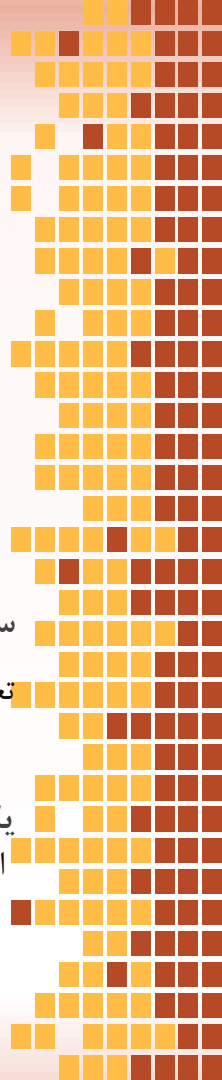

سقف پاداش بازنشستگی

تعیین سقف ۵۰۲ میلیون تومان برای پاداش بازنشستگی

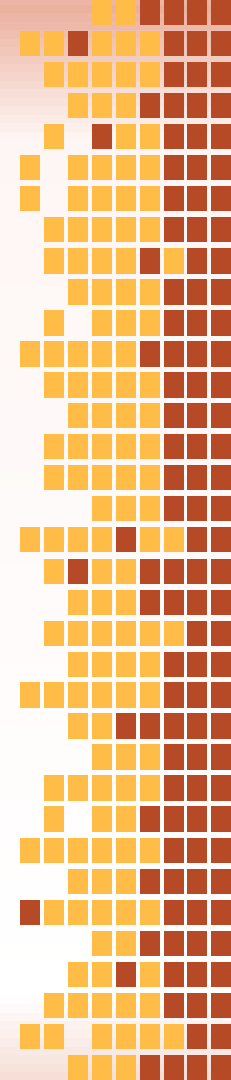
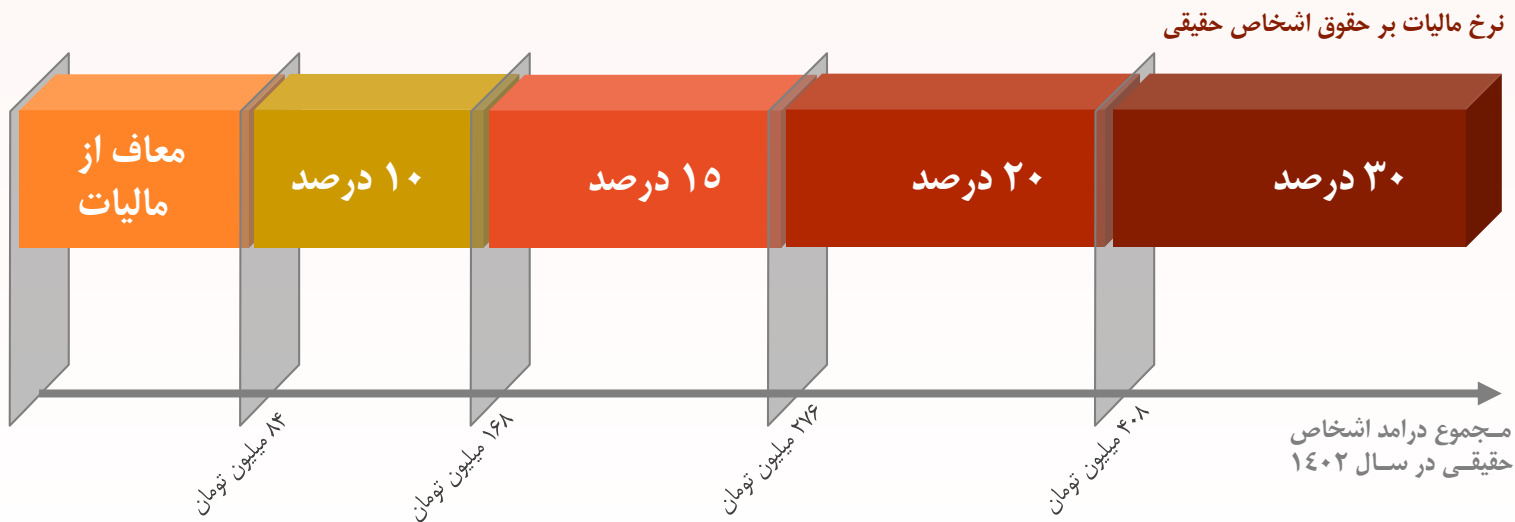

یکپارچگی اطلاعات حقوق و دستمزد
الزام بانک مرکزی به جلوگیری از پرداخت به کارکنان بدون درج شناسه یکتای پرداخت و ایجاد امکان دسترسی برخط سازمان اداری و استخدامی کشور به اطلاعات پرداختی در بسترهای الکترونیکی

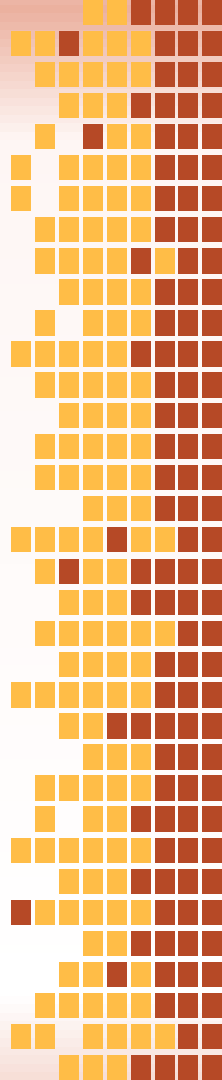

معافیت و نرخ مالیات حقوق اشخاص حقیقی

نکات مهم

- تبصره ۱۴- حذف جدول تبصره ۱۴ و عدم اجرای تبصره بند ب قانون برنامه ششم مبنی بر انعکاس سهم سازمان هدفمند کردن یارانه‌ها از دریافتی‌ها را در ردیف منابع بودجه عمومی (شماره ۲۱۰۱۰۲) و مصارف مرتبط با آن را در ردیفهای مستقل و جداگانه در ارقام بودجه عمومی
- تعیین سقف هفت هزار تومان برای برای هر متر مکعب گاز برای نرخ خوراک پتروشیمی ها و افزایش ده واحد درصد بر نسبت نرخ سوخت صنایع به خوراک پتروشیمی ها
- تبصره ۱۴- بند د- مقایسه تولید فرآورده‌های اصلی با برنامه تولید در پالایشگاهها و دریافت و فروش فرآورده‌های ویژه از پالایشگاه‌های مربوط در صورت وجود کسری
- تبصره ۱۵- بند ط- دریافت مجوز اصلاح ساختار شرکت های برق و تصویب اساسنامه این شرکت ها در هیات وزیران

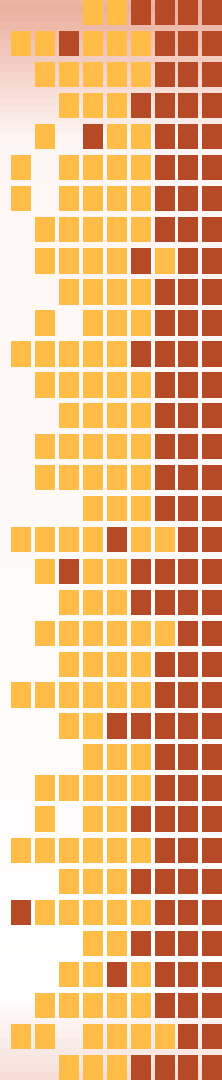

تبصره ۱۶

تعیین سقف دو میلیون میلیارد (۲۰۰همت) برای پرداخت قرض الحسنه به موارد مندرج در قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی از جمله؛ قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، قوانین مربوط به ایثارگران، قانون جهش تولید مسکن و قانون جهش تولید دانش بنیان.

منابع تبصره از محل ۱۰۰ درصد مانده سپرده های قرض الحسنه (بجز بانک های قرض الحسنه) و بخشی از سپرده های جاری براساس توان تسهیلات دهی بانک های عامل و به تشخیص شورای پول و اعتبار پس از کسر سپرده قانونی؛

در قانون بودجه ۱۴۰۱ منبع ۱۰۰ درصد مانده سپرده های قرض الحسنه و ۵۰ درصد قرض الحسنه جاری شبکه بانکی بوده است.

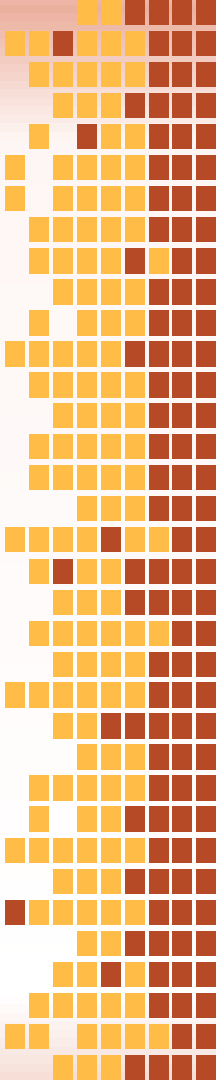

تبصره ۱۷

- تبصره ۱۷- بند د- تکلیف وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برای بروزرسانی داده‌ها، دو بار در سال با اتکا به داده‌های متقن و ثبتي پایگاه اطلاعات رفاه ایرانیان و شناسایی گروه‌های مشمول حمایت و اعلام حذف گروه‌های پر درآمد از حمایت‌های یارانه‌ای

- تبصره ۱۷- بند و- سازوکار و ساختار قیمت گذاری دارو و ملزومات پزشکی در بسته بیمه پایه و تعرفه خدمات دارویی همانند سایر خدمات تشخیصی و درمانی بر اساس سازو کار تعیین شده در بند الف ماده ۹ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور تعیین خواهد شد.

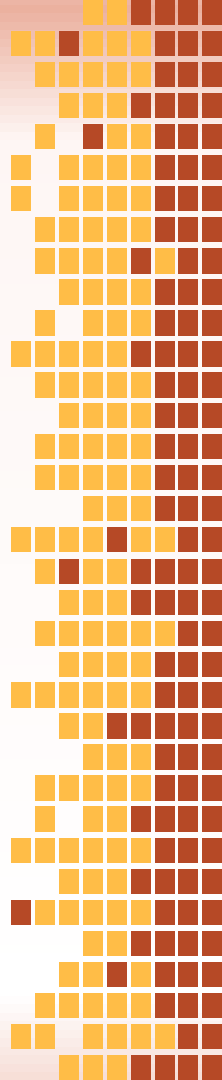
- تبصره ۱۷- بند ز- تهاتر مطالبات و بدهی‌های مراکز درمانی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و سازمان تامین اجتماعی با یکدیگر به تایید سازمان برنامه و بودجه کشور

تبصره ۱۷

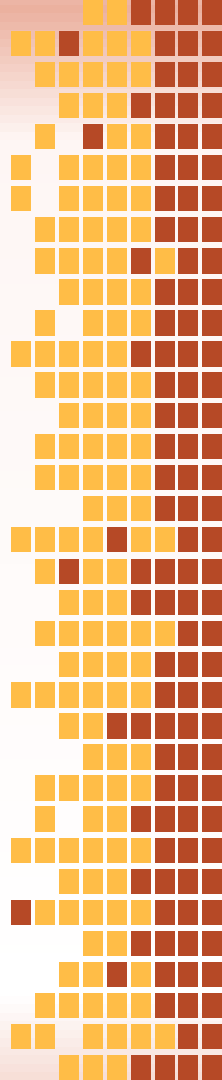
- تبصره ۱۷- بند ه- اخذ ۶.۳ هزار میلیارد تومان مالیات بر فروش سیگار برای هزینه در بخش سلامت، ورزش همگانی و ورزش بانوان
- تبصره ۱۷- ط - تکلیف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به اجرای برنامه نظام ارجاع و پزشک خانواده و با استفاده از تمامی ظرفیت های موجود در کشور اعم از دولتی و غیر دولتی)
- تبصره ۱۷- ک - تکلیف سازمان بیمه سلامت ایران برای شناسایی افراد فاقد بیمه پایه از سه دهک پایین درآمدی و تحت پوشش رایگان بیمه قرار دادن آن ها

تبصره ۱۸ (بند الف منابع)

- ❑ جزء ۱: ۳۱ همت از محل ردیف ذیربط مندرج در جدول شماره ۹ (موارد متفرقه هزینه ای)
- ❑ جزء ۲: بازگشتی منابع بند (الف) تبصره ۱۸ قوانین بودجه سنوات گذشته کل کشور (در متن سال گذشته از محل ردیف ها و جداول قانون بودجه سنواتی از جمله فروش اموال منقول و غیر منقول مازاد، سهم استان ها از حقوق دولتی معادن، مازاد درآمدهای استانی و ۲۰ درصد اعتبار قانون بودجه تامین شده بود)
- ❑ جزء ۳: یک میلیون و پنجاه هزار میلیارد تسهیلات قرض الحسنه (حدود نصف ۲۰۰ همت تسهیلات تکلیفی تبصره ۱۶)

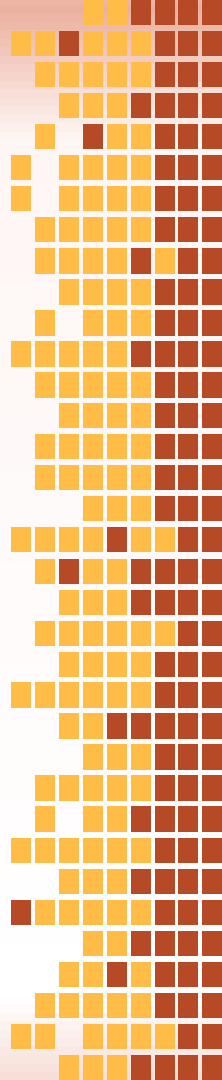
تبصره ۱۸ (مصارف)

تا ۳۰٪ منابع مالی جزء ۱ و ۲ برای پرداخت تسهیلات به برنامه های حمایت از تولید و اشتغال در سطح ملی و ۷۰٪ برای سطح استانی

حذف اجازه سال قبل دولت برای تبدیل سهام و سهم الشرکه خود در شرکت های دولتی و همچنین اموال منقول و غیر منقول برای افزایش سرمایه دولت در بانک های دولتی (تا سقف ۳۰ همت)

تبصره ۱۸ (نکات اجرایی)

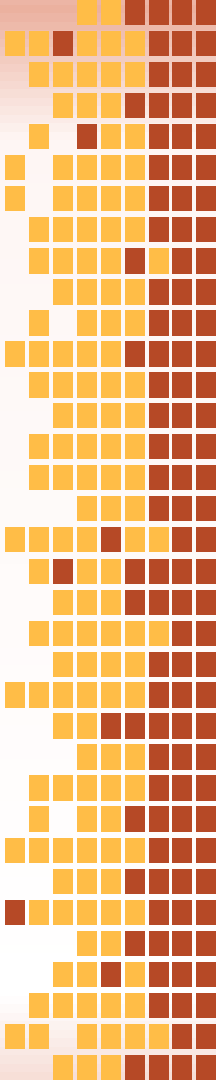
- تاکید بر محوریت اجرایی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صندوق پیشرفت و عدالت در سطح ملی و استانی
- پروژه‌های سطح ملی، استانی و محرومیت زدائی با مسئولیت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با همکاری دستگاه‌های دیگر (نظارت عالی بر عهده سازمان برنامه و بودجه کشور با همکاری وزارت کشور می باشد، با همکاری وزارت اقتصاد و سازمان برنامه گزارش عملکرد تبصره ۱۸ را هر سه ماه یکبار به قسم‌های مربوط مجلس)
- منابع مالی تبصره ۱۸ که صرف پرداخت تسهیلات می‌گردد (به استثنای منابع مالی جزء ۳ بند الف، از طریق سپرده گذاری با نرخ سود حداقل یک درصد یا وجوه اداره شده منابع داخلی صندوق پیشرفت و عدالت و موسسات عامل طرف قرارداد آن با نرخ ترجیحی، تخصیص می یابد.

تبصره ۱۹

- تبصره ۱۹- بند د- مجوز فروش نفت خام و میعانات گازی به اشخاص معرفی شده توسط دستگاه‌های اجرائی صرفاً پس از تأیید اشخاص توسط وزارت نفت بر اساس قیمت روز صادراتی به منظور اجرای تکالیف این قانون

- تبصره ۱۹- بند ح - تکلیف وزارت کشور (سازمان امور اجتماعی) به تدوین برنامه اجرایی برای دستگاه‌های ذیربط با هدف ایجاد هماهنگی، شفافیت و یکپارچگی در سیاست گذاری حوزه کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی تا خردادماه برای تصویب در شورای اجتماعی کشور

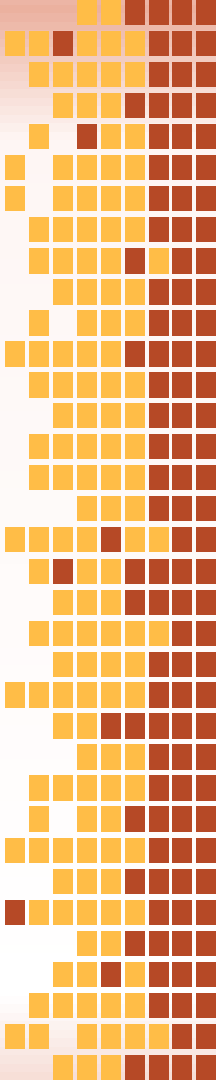

تبصره ۲۰

تبصره ۲۰- بند د- افزایش سنوات مورد قبول بازنشستگی مستخدمین دارای حداقل مدرک کارشناسی در تمام صندوق‌های بازنشستگی بازنشسته در سال ۱۴۰۲ در صورت اعلام نیاز دستگاه و رضایت مستخدم بدون رعایت شرط سنی به مدت (۲) سال

تبصره ۲۰- بند و- اجرای احکام مندرج در این قانون در خصوص احکام یکساله مربوط به سال ۱۴۰۲ بوده و سایر احکام دارای ماهیت دائمی تحت عنوان قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۳) تا زمانی که توسط قوانین دیگر نسخ نشده دارای اعتبار است. همچنین قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ نیز تنفیذ می‌گردد.

تبصره ۲۰- بند و- **تمدید قانون برنامه ششم توسعه تا زمان تصویب قانون برنامه هفتم و حداکثر ۶ ماه پس از لازم الاجرا شدن قانون بودجه**

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

سیاس از توجه شما

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
دفتر مطالعات بخش عمومی

